

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

LEHMUSNIEMI ANNI JA PUUTIO EVELIINA
TYTTÖJEN VÄLISET VALTASUHTEET

Kasvatustieteen kandidaatintyö
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Taide- ja taitopainotteinen luokanopettajakoulutus
2017

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Luokanopettajankoulutus		Tekijä/Author	
Luokanopettajankoulutus		Lehmusniemi Anni ja Puutio Eveliina	
Työn nimi/Title of thesis			
Tyttöjen väliset valtasuhteet			
Pääaine/Major subject	Työn laji/Type of thesis	Aika/Year	Sivumäärä/No. of pages
Kasvatustiede	Kandidaatin työ	Toukokuu 2017	43
Tiivistelmä/Abstract			
<p>Kandidaatintutkielmamme tarkastelee länsimaisten tyttöjen välisiä valtasuhteita vertaisryhmässä. Aiempaa tutkimustulosta sosiaalisesta vallankäytöstä tyttöjen vuorovaikutussuhteissa on melko vähän. Sen sijaan sosiaalisen vallan käsitettä ja tyttöjen välisiä ystävyyssuhteita on tutkittu kattavasti. Tämä kandidaatintyö suoritetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, ja sen tarkoituksena on yhdistää tietoa sosiaalista valtaa ja tyttösuhteita käsittelevistä tutkimuksista uutta tietoa sisältäväksi, tyttöjen valtahierarkioihin spesifisti keskittyväksi tutkielmaksi. Tutkimuskysymyksiksi valikoituivat se, mitä vallankäytön metodeja tyttöryhmissä esiintyy ja se, miten valta tyttösuhteissa jakautuu. Väkivallan kietoutuessa osaksi valtaneuvotteluja käsittelemme myös tyttöryhmissä näyttäytyvää vallan väärinkäyttöä suomalaisen tyttöerityisen väkivaltatutkimuksen pohjalta. Sukupuolitetun vallan tutkiminen on tärkeää, koska tyttöihin ja poikiin voidaan nähdä kohdistuvan erilaisia heteronormatiivisia odotuksia. Voidaankin ajatella tyttöjen ja poikien toimivan myös statusneuvotteluissa ja vallankäyttötilanteissa eri tavalla. Uskomme, että tämän tutkielman avulla voimme tarjota kasvatustieteen ammattilaisille tietoa tyttöjen välisistä valtasuhteista. Pyrimmekin tuomaan näkyviksi nuorten keskuudessa vallitsevia valtarakenteita ja haastamaan kasvattajia luomaan malleja yhteisöllisyyttä rakentavasta vallankäytöstä.</p> <p>Tyttöjen käyttämien vallan resurssien nähdään olevan yhteydessä kaverisuosioon. Valta jakautuu usein suosittuina pidetyille nuorille. Vertaisryhmässä arvostettuja resursseja ovat tilanne- ja paikkasidonaiset kulttuuriset ja sosiaaliset pääomat, sekä heteronormatiivisten odotusten täyttäminen ja kyky tasapainoilla maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välillä. Kukin paikallinen nuorisokulttuuri rakentaa omat ehtonsa statusneuvotteluille. Tyttöjen käyttämät vallan menetelmät ovat pääasiassa piileviä henkisen vallankäytön muotoja, joilla pyritään todentamaan yleisesti hyväksyttyä tyttöyttä. Tyttöjen käyttämiä vallan muotoja ovat esimerkiksi ulossulkeminen, juoruilu ja provosointi. Aiemman tutkimuksen vähäisyyden vuoksi on tyttöjen vallankäyttöä koskevaa tutkimustulosta haastavaa koota kirjallisuuskatsauksen avulla. Aiommekin Pro gradu -tutkielmassamme toteuttaa myös empiirisen aineistonkeruun.</p>			
Asiasanat/Keywords sosiaalinen valta, tyttösuhde, valtahierarkia, vertaissuhde			

Sisältö

1 Johdanto	2
2 Tyttöutkimus ja feministinen metodologia	6
3 Vallankäyttö ja sosiaaliset suhteet	11
3.1 Sosiaalinen valta ja valtahierarkiat	11
3.2 Vertaissuhde	16
3.3 Tyttöjen väliset ystävyyssuhteet	18
4 Tyttöjen vallankäytön näyttäytyminen koulukontekstissa	23
4.1 Vallan jakautuminen tyttösuhteissa	24
4.2 Tyttöjen vallankäytön metodit	29
4.3 Tytöt, vallan väärinkäyttö ja väkivalta	35
5 Lopuksi.....	39
Lähteet.....	42

1 Johdanto

”Kun Saara täytti kahdeksan
 silloin kävi niin
 että juhliin tuli vain yksi
 vaikka kaksikymmentäviisi kutsuttiin
 oi se sattui sydämeen
 ei mitä mä teen
 oi se sattui sydämeen
 ei mitä mä teen

Ja se ainoa vieras oli naapurin Tuija
 josta sanottiin et se kaikkia huijaa
 siinä se seiso i lähtis jo tuo
 mutta se tulikin luo ja sanoi

Ei saa surettaa
 leikittäiskö prinsessaa
 ja ikuisiksi ystäviksi tultais
 niin kuin Anna ja Diana
 ei saa surettaa
 mennään puistoon keinumaan
 maailma muuttuu kauniimmaksi niin
 kun se on meidän” Vilkkumaa, M. 2003.

Maija Vilkkumaa sanoitus kertoo riipaisevan kuvauksen tyttöjen elämässä tapahtuvista sosiaalisista valtaneuvotteluista sekä tyttöydestä ja tyttönä olemisesta. Sanoituksessa tyttöjä verrataan hyvin käyttäytyviin prinsessoihin Annaan ja Dianaan, vaikkakin todellisuudessa tyttöjen arkeen mahtuu petollisuutta, ulkopuolelle jättämistä ja huhujen levittämistä, joita voitaisiin pitää hyvinkin epäprinsessamaisina piirteinä. Tällainen sanoituksessa raastikin kuvattu tyttöjen ja ylipäättään nuorten välinen vallankäyttö ilmiönä on kuitenkin arkea kouluympäristössä, jossa esimerkiksi valitaan pareja, muodostetaan ystävyysseurtoja, jätetään toisia ryhmien ulkopuolelle ja jaetaan syntymäpäiväkutsuja. Haluamme tässä tutkielmassa selvittää sanoituksessakin kuvattuja

tapoja, joiden avulla tytöt, kuten Saara ja Tuija, osallistuvat tyttöjen vertaisryhmän sisäisiin valtaneuvotteluihin.

Valta ja vallankäyttö leimautuvat usein yhteiskunnassamme sortaviksi ja negatiivissävytteisiksi käsitteiksi. Huomionarvoista kuitenkin on, ettei valtaa ja vallankäyttöä voida automaattisesti tuomita väärinkäytöksi tai vahingolliseksi vallan liittyessä kaikkiin sosiaalisiin suhteisiin (Barnes 1988, 55 - 56, Gjerstad 2015, 7). Valtasuhteiden tarkastelu vaatiikin laajempaa ja monipuolisempaa tarkastelua. Pyrimme tutkielmassamme tuomaan valtasuhteet esille neutraaleina ja arkipäiväisinä ilmiöinä nuorten välisissä vertaissuhteissa. Näin ollen tutkielmamme tarkoituksena ei ole tuoda tyttöjen välisiä valtasuhteita negatiivisen stigman kautta näkyviksi, vaan tarkastella vallan useampia konteksteja.

Useimmat tytöt ovat olleet osana jonkinlaista tyttöryhmittymää jossakin elämänsä vaiheessa. Ulospäin monet tyttöryhmittymät saattavat näyttäytyä aikuisen näkökulmasta ainakin poikaryhmiin verrattuna rauhallisina ja sopuisina fyysisen nahistelun yleensä puuttuessa. Tyttöryhmillä on kuitenkin usein omat sääntönsä ja vaatimuksensa, ja tyttöjen keskinäinen sosiaalinen maailma näyttäytyi omissa koulumuistoissamme välillä hyvinkin manipulatiivisena ja hierarkkisena. Omien nuoruus- ja koulumuistojemme innoittamana heräsi kiinnostus lähteä tutkimaan tyttöjen välisiä valtasuhteita ja sitä, millaisin keinoin tytöt yleensä valtaa käyttävät.

Tämän kandidaatintutkielman aiheena on länsimaalaisten, esimurrosikäisten ja murrosikäisten, tyttöjen valtasuhteet tyttöjen välisissä vertaissuhteissa. Olemme rajanneet tutkimusotoksen esimurrosikäisiin ja murrosikäisiin nuoriin tutkimusaineiston saatavuuden sekä tyttöjen kehitystason perusteella. Taru Kulmalainen (2015) selventääkin, että murrosikäisillä tytöillä pyrkimykseen hankkia uusia ystävyysuhteita liittyy usein tietoinen tavoite tietyn sosiaalisen statuksen omaavaan ryhmään pääsystä. Tällaiset hierarkiat tuovat mukanaan moniulotteisempia mahdollisuuksia vallankäyttöön kuin nuorempien tyttöjen tyypillisissä ystävyysuhteissa (Kulmalainen 2015, 43, 68 - 70). Lisäksi olemme rajanneet tutkielmamme aiheen koskemaan ainoastaan tyttöjen välisiä vertaissuhteita. Tutkielmamme fokus ei näin ollen ole tyttöjen ja poikien välisissä valtasuhteissa, eikä tyttöjen ja opettajien välisissä valtahierarkioissa.

Olemme usein luokanopettajankoulutuksen aikana pohtineet tyttöjen käyttäytymistä luokkayhteisössä sekä etenkin tyttöryhmien sisäisiä hierarkioita ja vallan jakautumista. Opetusharjoittelijan näkökulmasta tyttöjen toisiinsa käyttämä valta näkyy arkipäiväisissä asioissa, kuten istumapaikan valitsemisessa, välituntitoimintojen sopimisessa tai parinmuodostustilanteissa. Pyrimmekin tässä tutkielmassa luomaan kuvan tyttöjen välisestä vallankäytöstä. Tiedostamme toki, että tämän kandidaatintutkielman puitteissa aihetta lähestytään melko suppeasti ja tulokset ovat vain pintaraapaisu kaikesta toiminnasta, jota tyttöjen välisiin valtaneuvotteluihin kuuluu. Jotta pystyisimme rakentamaan kattavan kuvan tyttöjen valtasuhteista, tulee meidän lähestyä aiheitamme seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Mitä vallankäytön metodeja tyttöryhmissä esiintyy?
2. Miten valta jakautuu tyttöryhmissä?

Näihin tutkimuskysymyksiin pyrimme vastaamaan tutkielmamme osiossa neljä. Lisäksi avaamme tässä tutkielmassa esiintyviä käsitteitä sosiaalista valtaa, valtahierarkioita, vertaissuhdetta sekä ystävyyssuhdetta osiossa kolme. Koska tutkielmamme keskittyy nimenomaan tyttöjen käyttämään valtaan, kuuluu se näin ollen feministisen, tyttökeskeisen tutkimuksen piiriin. Tämä tutkielma toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka kautta perehdymme jo olemassa olevaan lähdeaineistoon. Valitsimme kyseisen metodin, jotta voisimme yhdistellä jo valmista lähdeaineistoa sekä luoda mahdollisesti uutta tutkimustulosta. Metodina kuvaileva kirjallisuuskatsaus siis mahdollistaa jo olemassa olevan teorian arvioinnin ja kehittämisen, tietyn asiakokonaisuuden kokonaiskuvan rakentamisen, ongelmien tunnistamisen sekä teorian historiallisen kehityksen kuvaamisen. (Salminen 2011, 1, 3.)

Vaikkakin osa tutkijoista on aikaisemmin ollut sitä mieltä, että tyttöjen ja poikien tutkiminen sukupuolittuneesta asetelmasta ei ole relevanttia tasa-arvon saadessa jalansijaa yhteiskunnassamme, toteaa muun muassa Saara Tuomaala (teoksessa Ojanen, Mulari & Aaltonen 2011) sukupuolen olleen aikaisemmin ja pysyvän edelleen keskeisenä kulttuurisena määrittelijänä ja merkittävänä tekijänä sosiaalisissa jaotteluissa. Muiden sosiaalista paikkaa määrittävien erontekojen rinnalla sukupuoli nähdään olennaisena kategoriana vallankäytön ja valtajärjestelmien ymmärtämiseksi tyttöjen elämässä eri paikoissa eri aikakausina (Tuomaala 2011, 45).

Tässä tutkielmassa haluamme keskittyä tyttöjen keskinäisiin valtasuhteisiin siitä syystä, että nimenomaan tyttökeskeinen tutkimus kiinnostaa meitä aidosti eikä meitä askarruttavista kysymyksistä tyttöjen välisistä valtaneuvotteluista ole tehty kattavaa tutkimusta. Marianne Notko (2011) painottaa väitöskirjassaan, että vaikkakin naisten vallankäyttöä tarkastellessa tulee pohtia miten ja mistä näkökulmasta nykyisessä keskustelu- ja tutkimusilmapiirissä uskaltaa ja kannattaa puhua, on feministisen keskustelun puitteissa tyttöjen keskinäisen vallankäytön esiin nostaminen aiheellista (Notko 2011, 192).

Tyttötutkimuksen tarkoituksena ei ole Jaana Lähteenmaan (teoksessa Aaltonen & Honkatukia 2002) mukaan nähdä tyttöjä niinkään sorrettiina, alistaisina tai toisarvoisina (Lähteenmaa 2002, 271). Meidänkään tarkoituksenamme ei ole arvottaa eikä vertailla tyttöjen ja poikien käyttämiä vallan muotoja tai sosiaalisten suhteiden muotoutumista, emmekä usko tutkimustuloksemme pätevän automaattisesti kaikkien tyttöjen käyttäytymiseen. Ymmärrämme tyttöjen olevan yksilöitä, joita ei määritetä sukupuolen vaan identiteetin perusteella. Uskomme kuitenkin, että tämä tutkielma voi antaa kasvattajille, opettajille ja kaikille tyttöryhmien kanssa toimiville kasvatusalan ammattilaisille arvokasta tietoa siitä, mitkä ovat tytöille tyypillisiä keinoja käyttää valtaa vertaisryhmässä ja miten valta jakautuu nuorten välillä. Tunnistamalla sukupuolittuneita vallankäytön metodeja pystyvät kasvattajat Sari Mannisen (2010) mukaan puuttumaan lasten ja nuorten mahdollisiin vallan väärinkäyttötilanteisiin (Manninen 2010, 117). Rakentamalla tietoa tyttöjen välisistä valtasuhteista pyrimme siis tuomaan näkyväksi näitä nuorten keskuudessa vallitsevia valtarakenteita ja haastamaan kasvattajia luomaan malleja yhteisöllisyyttä rakentavasta vallankäytöstä.

2 Tyttötkimetus ja feministinen metodologia

Lähestymme tyttöjen välisiä valtasuhteita ja tutkimukseemme sisältyviä käsitteitä tyttötkimukseen näkökulmasta. Tyttötkimukseen määrittelee Karoliina Ojanen (teoksessa Ojanen et al. 2011) sellaiseksi monitieteelliseksi tutkimussuuntaukseksi, jossa fokus kiinnittyy eri-ikäisten tyttöjen tutkimukseen hyödyntäen erilaisia feministisiä metodologioita (Ojanen 2011, 10). Tyttötkimetus on järjestelmällisesti nostanut tyttönä olemisen ja tyttöyksien rakentumisen tutkimuksen keskipisteeseen, koska nämä ovat olleet merkittäviä tutkimukselta pimentoon jääneitä alueita.

Tyttökeskeisen tutkimuksen puutteellisuus on käynyt ilmi useissa eri teoksissa, esittävät muun muassa Näre ja Lähteenmaa (1992) sekä Ojanen ja kumppanit (2011) teoksissaan. Tyttöihin kohdistuvat tutkimukset ovat jääneet poikia käsittelevien tutkimusten varjoon, ja pojat alakulttuureineen ovatkin pitkälti edustaneet käsitteellisesti koko nuorisoa (Lähteenmaa & Näre 1992; Ojanen et al. 2011, 9). Tyttökeskeisen tutkimuksen historiaan perehtyminen on Saara Tuomaalan (teoksessa Ojanen et al.) mukaan varsin haastavaa lähdeaineistojen aukollisuuden, aineistojen vaihtelevuuden sekä tutkimuksen puutteen takia (Tuomaala 2011, 45 - 46). Viime vuosina myös sukupuolikeskeinen tutkimus on kuitenkin lisääntynyt, kun esimerkiksi Purjo ja Gjerstad (2010, 2012) ovat kirjoittaneet sukupuolesta ja väkivallasta, ja Kulmalainen (2015) puolestaan on tutkinut statusjärjestelmää ja kaverisuosiota yläkouluikäisten tyttöjen näkökulmasta.

Alun perin nuorisotutkimukseen pohjautuva, feministisen tutkimuksen piiriin kuuluva tyttötkimetus on syntynyt Lähteenmaan ja Näre (1992) sekä Ojanen (2011) mukaan Isossa-Britanniassa englantilaisen Birminghamin koulukunnan perustamana 1970-luvulla, sekä samoihin aikoihin myös Ruotsissa sellaisten nuorisotutkijoiden toimesta, jotka halusivat todentaa marginalisoitunutta, poikakulttuurin varjoon jäänyttä tyttöyttä ja tyttöjen maailmaa. Suomeen tyttötkimetus puolestaan rantautui 1980-luvulla. (Lähteenmaa & Näre 1992, 9 - 11; Ojanen 2011, 13.) Aiemman nuorisotutkimuksen piirissä on pelkän poikakeskeisen näkökulman avulla tehty koko nuorisoa koskevia yleistyksiä, joihin tyttötkimetus tuo tasa-arvoisen sukupuolinäkökulman. (Lähteenmaa & Näre, 1992, 9; Ojanen 2011, 13 - 15) Vaikkakin tyttötkimukseen tarkoituksena oli aluksi 1970-luvulla puolustaa tasa-arvoa, nostaa tytöt näkyviksi ja yhtäläisiksi sukupuolisorron ikeen alta, sekä myöhemmin 1980-luvulla pohtia tyttökulttuurin ja poikakulttuurin eroavaisuuksia,

keskittyy 2000-luvun tyttötutkimus objektiivisemmin tyttöyteen ja tyttöyden ilmiöihin vertailematta. Myös tässä tutkielmassa pyrimme ottamaan vaikutteita nykyaikaisesta 2010-luvun tyttötutkimuksen kentästä, jossa sukupuolet eivät sulje toisiaan pois eivätkä esimerkiksi vallankäytön muodot ole sukupuolisidonnaisia. Feministisen tutkimuksen piirissä tyttö nähdään Ojasen mukaan kulttuurisena kategoriana. Näin ollen tyttöys on neuvoteltavissa oleva ja jatkuvasti liikkuva historiallinen prosessi. Toisaalta tyttöys on myös sellainen kulttuurinen konstruktio, jossa ovat esillä perinteiset odotukset ja konventionaaliset sukupuolen esittämisen ja tekemisen tavat. (Aaltonen & Honkatukia 2002, 272 – 273; Ojanen 2011, 11 - 13.) Tämän vuoksi myös tyttöjen välisissä sosiaalisissa suhteissa ja valtasuhteissa kulttuurilla, johon tyttö kasvaa on merkittävä rooli. Näin ollen esimerkiksi angloamerikkalaisten ja pohjoiseurooppalaisten tyttöjen vertailu ei tässä tutkimuksessa antaisi relevanttia näkökulmaa, vaan tyttöjä tulee tutkia kulttuurisesta, tässä tapauksessa länsimaalaisesta näkökulmasta.

Tyttötutkimuksen osaksi liittyy feministinen metodologia, jolla Marianne Liljeströmin (2004) mukaan tarkoitetaan tapoja, teorioita ja menetelmiä, joiden avulla voidaan tuottaa pätevää ja vaikutusvaltaista tietoa. Metodologia on eräänlainen teoreettinen kenttä, johon tutkimusaiheen dialogi, analyysi, tulkinta ja kirjoitustyyli perustuvat. Feministisessä metodologiassa tieto ymmärretään paikkaan, aikaan ja henkilöön sitoutuneeksi kontekstuaaliseksi ja materiaaliseksi prosessiksi. Feministinen tutkimus ei niinkään eroa muista tutkimussuuntauksista tutkimuskohteen valinnan tai kirjoitustyylin takia. Sille on ominaista pohtia suhdetta ympäröiviin, hallitseviin normeihin, ja tehdä näkyväksi vallitsevia olettamuksia ja rakenteita. Tämän vuoksi feministinen tutkimus on pitkälti tieteiden välistä ja saa vaikutteita esimerkiksi sosiologiasta, sosiaalipsykologiasta ja kirjallisuudentutkimuksesta. Oleellista on tieteenalakohtaisten käsitteiden luova lainaaminen, tieteenalarajojen ylittäminen ja käsitteellinen tottelemattomuus rakennettaessa uudenlaista akateemista tilaa ja käytäntöä. Näin feministinen tutkimus kyseenalaistaa valtaa, joka sisältyy hallitseviin olettamuksiin tiedon tuottamisesta, vastaanotosta ja arvioinnista. (Liljeström 2004, 9 - 16.) Tässäkin tutkielmassa osa käsitteistä liittyy selkeästi sosiologian piiriin, mutta sovellettaessa niitä tyttöjä koskeviin normeihin sitoutuvat ne myös osaksi feministisen tutkimuksen kenttää.

Ojasen (2011) mukaan tyttöjen kulttuureissa ja tyttöihin liitetyissä käsitteissä heijastetaan, tuotetaan, kyseenalaistetaan ja muokataan yhteiskunnallista sukupuolijärjestystä sekä myös

muita yksilöiden elämää ohjaavia sosiaalisia kategorioita. Tyttöys ei ole vain sellainen vaihe elämässä, jota määrittävät psykologiset kehityskaaret ja biologiset prosessit. Tyttö tutkimuksessa tyttöyttä ei siis tutkita ainoastaan kasvun ja kehityksen näkökulmasta tai poikakulttuurin verrokkiryhmänä, vaan tyttöjen kulttuurisista käytännöistä ja tyttöteen liitettävistä merkityksistä ollaan kiinnostuneita sellaisinaan (Ojanen 2011, 10 - 13.) Näin ollen tyttö tutkimus lisää ymmärrystä yhteiskunnallisista ja kulttuurisista ilmiöistä, kuten valtahierarkioista ja nuorten sosiaalisista rakenteista laajemminkin.

Maskuliiniseksi ja feminiiniseksi koodatut toiminnan tavat eivät ole Ojaseen mukaan sidottuja joihinkin tietyn tyyppisiin vartaloihin, vaan maskuliiniseksi määritelty toiminnan tyyli ei edellytä pojan fyysisiä ominaisuuksia, kuten myöskään feminiiniseksi määritelty toiminta ei edellytä tytön vartaloa (Ojanen, 2011, 12). Näin ollen tutkielmassamme läpikäytyjä tytöille tyypillisiä vallankäytön metodeja voidaan käyttää myös sukupuolesta riippumatta. Myöhemmin toteammekin tyttöjen välisissä valtasuhteissa esiintyvän myös maskuliinisille valtahierarkioille tyypillisiä metodeja. Tätä näkemystä puoltavat Hearn (2012), Huuki (2010) ja Manninen (2010) teoksissaan joissa he toteavat, etteivät mies ja maskuliininen tai nainen ja feminiininen ole sidoksissa tekijän ruumiiseen, vaan maskuliininen tai feminiininen toimintatapa voi olla tyypillinen myös vastakkaista sukupuolta edustavalle tai intersukupuoliselle toimijalle. Tytöt voivat tietoisesti tavoitella maskuliiniseksi miellettyjä arvoja sekä statuksia ja vastaavasti myös pojat voivat tavoitella feminiinisinä pidettyjä piirteitä (Hearn 2012, 172 - 174; Huuki 2010, 34; Manninen 2010, 31, 52).

Myös sukupuolierityistä väkivaltatutkimusta tehnyt Purjo (2010) painottaa sukupuolen olevan vain yksi olennainen osa ihmisen identiteettiä. Sukupuolen ollessa kuitenkin keskeinen habituksen tekijä, tulee se tunnustaa ja tunnistaa samalla pyrkien eroon vahingollisista sukupuoliin liittyvistä ajattelumalleista. Sukupuolierot muodostuvat biologisten ja sosiaalis-kulttuuristen tekijöiden vaikutuksesta yhdessä persoonallisuuden kanssa. Sukupuoleen perustuvaa jakoa keskeisempää on kuitenkin ihmisyyden ja yksilöiden väliset eroavaisuudet. (Purjo 2010, 20 - 21.) Näin ollen on mahdollista puhua tytöistä ja tytöille tyypillisistä vallan menetelmistä ilman, että välttämättä yleistäisimme kaikkia tyttöjä koskevan käyttäytymisen. Ojanen (2011, 12 - 13) painottaa lapsen sukupuoliseen ruumiillisuuteen liittyvän materiaalisia rajoitteita, seurauksia ja mahdollisuuksia. Muun muassa koulun käytännöt, median ihanteet, perheyhteisö, ystävät ja lapsen oma

materiaalinen itse muokkaavat lapsen kokemusta ruumiillisuudestaan ja ovat lapselle osa materiaalista todellisuutta, jonka kanssa hänen on käytännön tasolla toimittava. Lapsen tai nuoren ruumiillinen kokemus sukupuolesta konstruoi hänen sukupuolensa kulttuurisia merkityksiä ja sisältöjä. Näin ollen vallankäyttöä on perusteltua käsitellä sukupuolittuneesta näkökulmasta.

Ongelmallista tyttöjen valtasuhteita tutkittaessa on se, ettei kaikkia vallan käsitteen kietoumiin nivoutuneita ilmiöitä ole käsitelty tyttöjen näkökulmasta tyttökeskeisen valtaan liittyvän tutkimuksen ollessa puutteellista. Esimerkiksi Huuki (2010) ja Manninen (2010) käsittelevät väitöskirjoissaan Raewyn Connellin (1987) luomaa hegemonisen maskuliinisuuden teoriaa, joka esiintyy hänen tutkimuksessaan käytäntöjen avulla tuotettuna, haastettuna, muuttavana sekä valtasuhteisiin kietoutuvana kulttuurisena ja sosiaalisena rakenteena. Tällä viitataan Connellin mukaan usein miehet yhteen liittävään, patriarkaaliseen näkemykseen miehen ihanteellisesta sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Hegemoninen maskuliinisuus on maskuliinisuuden tyyppi, jota yhteiskunnan johtajat ja menestyjät nauttivat. Sana hegemonia tarkoittaaakin ideologista tai kategorista valta-asemaa sekä ihmisten johtamista kansakunnissa. Valta on hegemonisessa maskuliinisuudessa keskeistä ja se liittyy olennaisesti valtasuhteiden rakentamiseen sosiaalisessa yhteisössä. Maskuliinisuudet järjestyvät miesten ja poikien välisessä kamppailussa hierarkkisesti toisaalta suhteessa hegemoniaan, alistamiseen ja kumppanuuteen sekä toisaalta myös valtuuttamisen ja marginalisoimisen prosesseihin. (Connell 1987, 183 - 184; Huuki 2010, 19 - 26; Manninen 2010, 58 - 62.)

Connellin teorian mukaan feminiinisyys on valtarakenteissa toisarvoista, ja esimerkiksi heikommat miesyksilöt nähdään feminiinisinä (Connell 1987, 187). Hegemoninen maskuliinisuus on siis tutkielmassamme ongelmallinen teoria. Toisaalta vallan konstruktiot määrittävät siinä hyvin, mutta valitettavasti teoria rakentuu maskuliinisesta, siis vallassa olevan miehen näkökulmasta. Vastaavaa teoriaa feminiinisestä hegemoniasta ei ole Connellin mukaan luotu johtuen todennäköisesti siitä, että maskuliinisen hegemonian piirteet eivät välttämättä ole sukupuoleen sidottuja, kuten myös Huuki ja Manninen toteavat. Tähän perustuen myös johtotehtävissä olevat naiset mielletään hegemonisen maskuliinisuuden piiriin johtajan rooliin pyrkimisen ollessa maskuliiniseksi määriteltyä. (Connell 1987; Huuki 2010; Manninen 2010.)

Hegemoninen maskuliinisuus ei siis ole sellaisenaan miessukupuoleen liitettyjen ajatusmallien vuoksi suoraan liitettävissä feministiseen metodologiaan tai tyttöjen valtahierarkioihin, mutta vaikutteita ja valtarakenteiden jakautumia siitä voidaan toki soveltaa (Hearn 2012, 172 - 173). Connell toteaaakin, että hegemonista maskuliinisuutta vastaavaa feminiinisyttä ei voi olla olemassakaan, sillä kaikki feminiinisuuden muodot yhteiskunnassamme on konstruoitu naisten alisteiseen asemaan suhteessa miehiin (Connell 1987, 183). Toisaalta on otettava huomioon, että Connellin teoria on peräisin 1980-luvulta, jonka jälkeen tasa-arvo ja naisten asema yhteiskunnassamme on parantunut. Connell ei ole myöskään ottanut teoriassaan huomioon sen kulttuurisidonnaisuutta. Esimerkiksi Pohjoismaissa vallitsevat liberaalimmat, pehmeämmät arvot kuin vaikkapa Yhdysvalloissa tai Lähi-Idän valtioissa, joissa sukupuoliroolit saavat hieman erilaisia vivahteita kuin Suomessa.

Kaiken kaikkiaan moniulotteisesta ja perin vaikeatulkintaisestakin hegemonisen maskuliinisen teoriasta voidaan päätellä, että valta-asemasta nauttivilla tytöillä on piirteitä hegemonisesta maskuliinisuudesta. Toisaalta teoriaa verraten ja soveltaen voidaan ajatella, että valta-aseman omaksuneet tytöt ovat saavuttaneet Connellin luoman feminiinisyksiä koskevan vastakäsitteen, niin kutsutun korostaisen feminiinisuuden: ihailtavan tyttöyden, joka sisältäisi tytöille ja naisille ominaisia sosiaalisesti arvostettuja piirteitä. (Connell 1987, 183 - 188.) Pojilla hallitsevat maskuliinisuudet ovat usein yhteydessä keholliseen pääomaan, ja näin ollen liikunnallisuus sekä maskuliinisissa urheilulajeissa pärjääminen ovat maskuliinisen hegemonian luomiseksi keskeisiä (Huuki 2010, 74). Vastaavasti tytöille voitaisiin puolestaan ajatella esimerkiksi feminiinisyttä korostavien ominaisuuksien, kuten tanssillisuuden tai musikaalisuuden olevan valta-asemaa korostavia. Haastavaan hegemonian käsitteeseen pureuduttaessa päästäänkin Liljeströmin (2004) esittämään suureen kysymykseen feministisen metodologian luonteesta: Millaisten menetelmien ja teoreettisten kehysten avulla meidän tulee uusintaa tietoa ja selvittää hierarkiaa eri tieteenalojen ja sukupuolten välillä? (Liljeström 2004, 9 - 20.) Tuleeko meidän tutkielmassamme soveltaa vuosikymmeniä sitten luotuja hegemonisen maskuliinisuuden tai korostuneen feminiinisuuden käsitteitä, luoda täysin oma vastaava pohjoiseurooppalaisten tyttöjen valtarakenteita koskeva teoria vai pyrkiä tarkastelemaan tyttöjen valtasuhteita molemmista näkökulmista? Valitsemme jälkimmäisen.

3 Vallankäyttö ja sosiaaliset suhteet

Valta itsessään on niin laaja ilmiö, että pelkästään siitä on kirjoitettu useita tieteellisiä teoksia vuosikymmenten ajan yhteiskunnallisesta, institutionaalista ja subjektiivisesta näkökulmasta useiden filosofien, yhteiskuntatieteilijöiden ja sosiologisten toimesta. Filosofin Bertrand Russell (1995) määrittelee vallan fysiikassa esiintyvän energian tapaan olevan perustavanlaatuisen käsite kaikille yhteiskuntatieteille (Russell 1995, 9). Näin ollen vallan käsite onkin äärimmäisen moniulotteinen. Vallan voidaan ajatella näyttelevän osaa kaikissa ihmisten välisissä suhteissa. Halu vaikuttaa ja omaksua valtaa on istutettu ihmislaajiin mielikuvituksen muodossa: ihminen haaveilee menestyksestä ja aiempaa paremmin suoriutumisesta, ja jokainen haluaa vaikuttaa omalla toiminnallaan ympäristöönsä ja tapahtumien kulkuun (Hearn 2012, 3; Russell 1995, 7 - 9). Nuorille valtaneuvottelut ja vallankäytön harjaannuttaminen ovat osa arkipäivää vertaissuhteiden mahdollistamisessa tasa-arvoisissa rooleissa. Seuraavaksi perehdymme tarkemmin sosiaaliseen valtaan ja valtahierarkiaan, vertaissuhteisiin ja tarkastelemme tytöille tyypillisiä ystävyys-suhteita.

3.1 Sosiaalinen valta ja valtahierarkiat

Vaikka valtateoriat ovat varsinkin historiassa ensisijaisesti keskittyneet yhteiskunnallisen vallan kuvaamiseen ja teoretisointiin, on yksilöiden välisiä valtasuhteita syytä tarkastella niiden ollessa jopa institutionaalista valtaa merkittävämpiä vaikuttajia ihmiselämässä. Sosiaalisen vallan rakenteiden ja määritteiden tutkiminen on kuitenkin hankalaa sosiaalisten suhteiden ollessa alati liikkuvia ja muutoksessa olevia prosesseja. Useat tutkijat, kuten Russell (1995), Wrong (1987), Barnes (1988) ja Scott (1996; 2001) ovat määritelleet vallan omin sanoin toistensa teorioiden perusteella. Teoriat eivät kuitenkaan ole yhdenmukaisia, vaan vallan tutkimuksesta voidaan erottaa kaksi pääsuuntausta. Valtavirtateoriat ovat olleet kiinnostuneita episodimaisesti harjoitetusta vallasta, jota yhdellä toimijalla on toiseen. Toinen vallan tutkimuksen suuntaus on keskittynyt erityisesti kykyyn vaikuttaa ja käyttää valtaa. (Scott 2001, 6.) Tarkastelemme sosiaalisen vallankäytön muotoja tässä tutkielmassa pääasiallisesti toisiaan mukailevien Scottin ja Wrongin analyysien pohjalta niiden soveltuessa parhaiten tutkimuskysymystemme tarkasteluun.

Scott (1996; 2001) määrittää yhteiskunnan sosiaalisten kerrostumien koostuvan tietynlaisista piirteistä, kuten iästä, uskonnosta, etnisyydestä ja sukupuolesta. Nämä kerrostumista rakentuvat sosiaaliset ryhmät muodostavat keskinäisen hierarkian. Näistä hierarkioista muodostuu yhteiskunnan sosiaaliluokkia. Sosiaaliset ryhmät yhteiskunnassa voivat rakentua esimerkiksi etnisyyden, uskonnon, iän, asuinpaikan tai sosioekonomisen statuksen perusteella. Näillä ryhmillä on omat päämääränsä, resurssinsa ja tilansa, ja niissä vallitsee sisäisiä hierarkioita ja pienempiä ryhmittymiä, joissa valtaa käytetään (Scott 1996, 1, 191). Wrong (1979) täsmentää, että yksilöt ja ryhmät pyrkivät aina vaikuttamaan toisiinsa yhteiskunnassa, ja näin ollen vallankäyttö on oleellinen osa ryhmässä tapahtuvaa sekä ryhmien välistä sosiaalista kanssakäymistä (Wrong 1979, 3). Tämän vuoksi määriteltäessä yksilöiden välistä sosiaalista valtaa onkin todettava, että valta linkittyy aina yksilöitä ympäröivän yhteiskunnan normeihin ja rakenteisiin.

Suomalaista peruskoulua voidaan pitää esimerkkinä Suomen yhteiskunnan normien mukaan toimivasta pienyhteisöstä, joka koostuu sosiaalisista kerrostumista. Ulkoista valtaa käyttävät kunnan hallinto, rehtori ja opettajat, jotka voisivat olla verrattavissa valtion hallintoon. Kulmalaisen (2015) mukaan koko koulujärjestelmä perustuu lähtökohtaisesti valtahierarkioihin siten, että oppilaita arvioidaan ja laitetaan järjestyksiin sekä instituution että vertaisten toimesta (Kulmalainen 2015, 71). Koulussa on useita oppilasluokista koostuvia vertaisryhmiä ja näiden vertaisryhmien sisäisiä sosiaalisia ryhmittymiä, jotka muodostuvat erilaisten sosiaalisten vaikuttimien alla. Valta jakautuu koulussa sekä autoritääriselle tasolle että oppilasryhmien sisälle. Tutkielmassamme keskeistä on nimenomaan sosiaalinen yksilöiden –tässä tapauksessa tyttöjen toisiinsa käyttämä valta, joka rakentuu suhteessa kouluyhteisöön, yhteiskuntaan ja auktoriteetteihin.

Sosiaalisen vallan voidaan määritellä Barnesin (1988) mukaan olevan kykeneväisyyttä omaksua ja ylläpitää valtaa sen käyttöä varten. Valta on tiedon välittämisen ominaisuus, ja täten pikemminkin osa yhteiskunnan rakennetta kuin yksilön itsenäisyyttä. (Barnes 1988, 55). Toisen tulkinnan sosiaalisesta vallasta antaa puolestaan Scott (2001). Hänen mukaansa sosiaalisessa vallassa on kyse vaikuttamisesta sosiaalisissa suhteissa suhteiden itsensä avulla. Valtasuhteessa on yksinkertaisimmillaan aina vähintään yksi ”ylempi”, joka toteuttaa valtaa suhteessa vähintään yhteen ”alempaan”. Suhteessa ”ylemmällä” on mahdollisuus vaikuttaa ”alemman” toimintaan käytöksellään. Yleensä sosiaaliset valtasuhteet ovat kuitenkin monimutkaisempia ja alati muuttuvia. Eräässä suhteessa

”ylemmän” asemassa oleva henkilö saattaa toisessa ihmissuhteessa olla vallankäytön kohteena eli ”alempana”. (Scott 2001, 1 - 3). Tätä suhteiden muuttuvuutta ei Barnesin teoriassa oteta huomioon.

Wrong (1979) on analysoinut sosiaalista valtaa ja vaikuttamista. Valta määritellään kyvyksi tuottaa tarkoituksenmukaisia vaikutuksia huolimatta niiden fyysisistä tai psykologisista tekijöistä toteuttaen voimaa, manipulaatiota, suostuttelua ja auktoriteettia erillisinä vallankäytön muotoina. Wrong erittelee näin ollen vallankäytön muodot voimaksi, manipulaatioksi, suostutteluksi ja auktoriteetiksi. Vallan jaottelu on kuitenkin analyyttistä, sillä tosielämässä vallankäyttäjällä on yleensä hallussaan useita eri vallan muotoja, jotka esiintyvät päällekkäin toisiinsa sekoittuen. (Wrong 1979, 22 - 24, 66 - 67). Wrongin teorian pohjalta myös Scott (2001) on määritellyt vallan neljä perusmuotoa, jotka voidaan luokitella vaikutustensa ja toimintatapojensa perusteella oikaisevaan ja suostuttelevaan vaikuttamiseen. Oikaisevaan, eli tyypillisesti ”alempaa” estämään, korjaamaan tai rankaisemaan pyrkivään vaikuttamiseen lukeutuvat voimankäyttö ja manipulaatio. Suostutteleva vaikuttaminen voidaan nähdä pehmeämpänä tapana vaikuttaa, sillä se pyrkii ensisijaisesti tarjoamaan hyväksyntää ”alempaan” toimiessa halutulla tavalla. Scottin teoriassa suostuttelevan vaikuttamisen piiriin lukeutuvat Wrongin luokittelusta kokonaan puuttuva merkityksellistäminen sekä Wrongin teoriaan pohjautuva legitimaatio. Näiden perusmuotojen pohjalta rakentuvat lisäksi kaikki hienovaraisemmat vallankäytön muodot, joiden tarkoituksellisuus, vastarinta, reaktiot ja vallan asteet vaihtelevat. (Scott 2001, 13 - 16; Wrong 1979, 24, 32 - 34.) Seuraavaksi täsmennämme nämä jaottelut, joiden avulla tarkastelemme tyttöjen vallankäyttöä kappaleessa 4.

Voimalla viitataan usein fyysiseen tai biologiseen voimaan. Se on suurin mahdollinen tapa, jolla toimija voi vaikuttaa toiseen. Voimaa käytettäessä ”ylempi” estää ”alempaa” toimimasta haluamallaan tavalla. (Wrong 1987, 24; Scott 2001, 13.) Wrong selventää, että yhteiskunnallisella tasolla valtiollista voimaa kuvastaa esimerkiksi maan teollisuus, asevarustelu ja talous (Wrong 1987, 24 - 25). Connellin (1987) mukaan valta perustuu pohjimmiltaan ihmisen primitiiviseen viettiin säilyä hengissä. Voima on vallankäytön muodoista alkukantaisin ja usein maskuliiniseksi määritelty, ovathan voimankäytön esimerkkejä tuskan tai kuoleman aiheuttaminen, ruoan kieltäminen, omaisuuden tuhoaminen, hyväksikäyttö ja loukkaaminen. (Scott 2001, 13 - 14; Connell 1987, 107 - 111). Yhteiskunnallisella tasolla voima on perinteisesti jakautunut sukupuolen perusteella.

Miehille ja pojille on ollut tyypillistä käyttää voimakeinoja ja voimaa tukevia välineitä maskuliinisuuden korostamisessa. Olemme tottuneet näkemään valta-asemassa miehiä suuryritysten johtajina, poliitikkoina, uskonnollisina vaikuttajina sekä perheiden johtohahmoina. Esimerkiksi Connellin, Notkon (2011) sekä Lähteenmaan ja Näreen (1992) mukaan tytöt ja naiset on varsinkin historiassa nähty alisteisessa valta-asemassa miehiin ja poikiin nähden (Connell 1995, 150 - 158; Lähteenmaa & Näre 1992, 9; Notko 2011, 195).

Manipulatiivisuus on vallankäytön muoto, jossa toimija kätkee tarkoituksensa ”alemmalta” saaden ”alemmat” toimimaan haluamallaan tavalla. Manipulaatio on usein epäsuoraa, eikä toimijoiden välttämättä tarvitse olla suorassa kontaktissa keskenään. Esimerkiksi mainonta, propaganda ja hinnoittelu sekä alitajuntaan vaikuttaminen lääkeainein tai terapian avulla ovat manipuloinnin muotoja. (Scott 2001, 14 - 15; Wrong 1979, 28 - 32.) Tyttöjen vallankäytön kontekstissa Kulmalaisen (2015) mukaan esimerkiksi sosiaaliseen mediaan ladatut kuvat sekä pukeutumistyyli voivat toimia manipuloinnin keinona (Kulmalainen 2015, 67).

Suostuttelu yhdistyy usein manipulointiin. Suostuttelu on usein suoraa toimintaa, jolla pyritään saamaan ”alempi” toimimaan halutulla tavalla. Suostuteltava hyväksyy suostuttelijan perustelut oman toimintansa lähtökohdiksi. Suostuttelu riippuu usein vallan resursseista, kuten koulumaailmassa esimerkiksi suostuttelijan suosiosta, maineesta, koulutusasteesta tai älykkyydestä. Suostuttelu nähdään yhtenä tehokkaimmista vallankäytön muodoista, sillä se vaatii suostuttelijalta hyvin vähän resursseja eikä kovinkaan suurella todennäköisyydellä johda suostuteltavan vastareaktioon (Wrong 1987, 32 -34).

Auktoriteetti on yksinkertaistettuna käskyjen esittämistä. Se jakautuu pakottavaan, palkitsevaan, legitiimiin, kompetenttiin ja persoonalliseen auktoriteettiin motiivinsa perusteella. Auktoriteetti eroaa suostuttelusta siten, että varsinaista taivuttelua ei tarvita vaan ”alempi” hyväksyy ”ylemmän” arvostukset sellaisinaan. Kyseessä on yksinkertainen käsky – tottelu -suhde. Pakottavassa auktoriteetissa on kyse uhkailusta. Lyhyellä aikavälillä pakottavan auktoriteetin voidaan nähdä olevan tehokkain vallankäytön muoto sen intensiivisyyden ja laajan vaikutuksen takia. Palkitsevassa auktoriteetissa puolestaan on nimensä mukaisesti kyse päinvastaisesta toiminnasta: valtaa ei toteuteta uhkailemalla vaan palkitsemalla vallan alaisia halutulla tavalla toimimisesta. (Wrong 1987, 41 – 42.) Yhteiskunnallinen kannustin on usein raha tai muu materiaallinen korvaus tehdystä työstä.

Kun kyse on nuorista, voidaan ajatella olevan kyse mistä tahansa konkreettisesta resurssista, kuten vaikkapa karkeista, juhlakutsusta tai mieluisasta istumapaikasta, jota ”alempi” haluaa.

Wrongin (1988) määrittämä legitiimi auktoriteetti viittaa Hearnin (2012) ja Scottin (2001) analyyseihin legitimaatiosta vallankäytön muotona. Legitiimi auktoriteetti juontaa juurensa englannin kielen sanaan 'legitimate', oikeutettu. Nimensä mukaisesti legitiimi auktoriteetti perustuu ryhmän sisäistetyille sosiaalisille säännöille, joilla auktoriteetti oikeutetaan. Se edellyttää yhteisön hyväksytyjen normien olemassaoloa ja niiden mukaan toimimista. Näin ollen legitiimiin auktoriteettiin liittyykin laajempi ryhmän sisäinen yleisesti hyväksytyjen sosiaalisten toimintamallien ja -järjestelmien verkko. On tiedetty ja yleisesti todettu ”ylemmällä” olevan oikeus käyttää valtaa suhteessa tiettyihin ”alempiin”. Ryhmän auktoriteettien tai sääntöjen totteleminen on näennäisesti vapaaehtoista, mutta kyseessä voi olla hyvinkin ankara ja pakottava suhde yksilön näkökulmasta ajatellen. (Hearn 2012, 31; Wrong 1988, 49 - 52). Nuorten sosiaalisissa hierarkioissa voitaisiin nähdä legitiimin auktoriteetin toteutuvan korkeasta statuksesta nauttivien yksilöiden vaikuttaessa alempana hierarkiassa oleviin. Christina Salmivallin (2005) mukaan suosittujen valta on kaikkien tiedossa, mutta näennäisesti suosittujen totteleminen on kuitenkin vapaaehtoista. Suosittuna oleminen ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että yksilö olisi pidetty vertaisten keskuudessa (Salmivalli 2005, 30 - 31).

Kompetentissa ja persoonallisessa auktoriteetissa on kyse jostakin resurssista, joka vallasta nauttivalla on suhteessa ”alempaan”. Kompetentti auktoriteetti perustuu tiedollisille ja taidollisille resursseille, joista ”alempi” haluaa jotenkin hyötyä. Kompetentti ja legitiimi auktoriteetti sekoittuvat usein ammatillisissa rooleissa. Esimerkiksi opettaja voidaan nähdä luokan sisällä yleisesti tiedostettuna auktoriteettina, jolla on hallussaan tietoja ja taitoja joita oppilaat haluavat omaksua. Tällöin on kyse sekä legitiimistä että kompetentista auktoriteetista. Persoonallinen auktoriteetti puolestaan perustuu rakkauteen tai vallankäyttäjän persoonaan. Totteleminen tapahtuu miellyttämisen halusta. Tällainen auktoriteetti on usein tyypillistä pareille tai pienille ryhmille. (Wrong 1988, 56 – 62.) Tyttöjen valtasuhteissa sen voidaan ajatella näyttäytyvän usein ystävyyksissä.

Sosiaalista valtaa nuorten näkökulmasta tarkasteltaessa Pitcher ja Schultz toteavat (ks. Aapola 1991), että nuori yksilönä käyttää valtaa tasa-arvoisuuden mahdollistavissa sosiaalisissa rooleissa, jotka tapahtuvat vertaisryhmässä. Aikuiseen verrattuna ja

yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna alaikäinen on aina alisteisessa asemassa. Valta korostuu vapaaehtoisuuteen perustuvissa ystäväysten välisissä suhteissa, kun yksilö pyrkii eroon vanhempien suuresta valta-asemasta. (Aapola 1991, 70 - 71.) Oppilaiden rakentamat epäviralliset järjestykset ovatkin osa jokapäiväistä kouluarkea. Oppilaat jakavat ja tulevat jaetuiksi erilaisiin sosiaalisiin hierarkioihin, joissa muodostetaan oppilaiden sosiaalisia statuksia. (Huuki 2010, 23; Kulmalainen 2015.)

3.2 Vertaissuhde

Viime vuosikymmeninä vertaissuhteiden merkitys lapsen ja nuoren kehityksessä on noussut yhä enenevässä määrin mielenkiinnon kohteeksi. Vertaissuhteella tarkoitetaan noin samanikäisten ja suunnilleen samalla kehitystasolla olevien lasten tai nuorten välistä suhdetta. (Salmivalli 2005, 15.) Kehitystasolla viitataan tarkemmin tässä yhteydessä samaan sosiaaliseen, emotionaaliseen tai kognitiiviseen kehitykseen. Meidän tutkielmamme aineistossa vertaisryhmät koostuvat varhaisnuorista ja nuorista tytöistä.

Suomalaisten vertaisryhmien on todettu olevan iältään varsin homogeenisiä, vaikka tämä ei olekaan vertaissuhteen määritelmän edellytys (Aapola 1991, 41; Salmivalli 2005, 15). Perehdymme tässä osiossa tarkemmin vertaissuhteen käsitteeseen pääasiassa Salmivallin teoksen *Kaverien kanssa* (2005) pohjalta. Fokuksemme vertaissuhteita tarkasteltaessa kiinnittyy nuorten keskinäisiin sosiaalisiin suhteisiin. Vertaissuhteisiin perehtyminen on tarpeellista tässä tutkielmassa, jotta myöhemmin vallan jakautumisen ja vallankäytön metodien käsittely osiossa 4. *Tyttöjen vallankäytön näyttäytyminen koulukontekstissa* olisi mielekäästä.

Aaltosen, Kivijärven, Peltolan ja Tolosen (teoksessa Määttä & Tolonen 2011) mukaan vertaissuhteet esiintyvät merkittävänä osana nuorten elämää. Vertaisten kesken voidaan jakaa elämän iloja ja suruja, mutta myös rohkaistua tutkimaan uusia asioita ja paikkoja (Aaltonen et al. 2011, 29). Aapola (1991) esittää tyttöjen toisinaan uskaltautuvan muun muassa tutustumaan uusiin ihmisiin, erityisesti poikiin, vertaisten rohkaisemina ja tukemina (Aapola 1991, 62). Näiden asioiden lisäksi vertaisten kanssa harjoitellaan muun muassa ryhmässä toimimista, oman paikan ottamista, jämäkkyyttä ja johtajuutta. Myös konfliktit ja erimielisyydet kuuluvat vertaisten välisiin sosiaalisiin kanssakäymisiin. Näin ollen kompromissien harjoittelu on väistämätöntä. (Salmivalli 2005, 17, 38.)

Suurin osa nuorten vertaissuhteista muodostuu tyypillisesti koulumaailman ja vapaa-ajan harrastustoimintojen kautta. Vertaisryhmään kuulumisen on tavanomaisesti palkitsevaa, sillä se tarjoaa nuorille läheisyyttä, ajanvietettä, kumppanuutta ja tunnetta johonkin kuulumisesta. Vertaisten kanssa voidaan kokea asioita, jotka vaikuttavat paitsi nuoren välittömään sopeutumiseen sekä hyvinvointiin, myös mahdollisesti pitkälle hänen tulevaisuuteensa. (Salmivalli 2005, 15, 32 - 33.) Gjerstad ja Lesojeff (2011) tuovat esiin vertaissuhteissa koettujen pettymysten toisinaan esiintyvän voimakkaina reaktioina, kuten aggressiivisuutena tai vallan väärinkäyttönä (Gjerstad & Lesojeff 2011, 29). Tärkeää onkin ymmärtää, etteivät kaikki vertaissuhteet palvele nuoren kehitystä myönteisellä tavalla. Toisinaan vertaiset voivat vahvistaa toisissaan suotuisan kasvun ja kehityksen kannalta epämieliekästä käyttäytymistä ja toimintaa, kuten henkisen väkivallan kehittymistä (Gjerstad & Purjo 2010, 77).

Vertaissuhteiden merkitys korostuu nuoren kasvaessa ja huoltajien roolin pienentyessä. Vertaiset auttavatkin nuorta irtaantumaan hiljalleen huoltajien vaikutuspiiristä. Tutkijoiden välillä ei ole Salmivallin mukaan yksimielisyyttä siitä, mikä on vertaisten ja vanhempien osuus sosialisatioprosesseissa ja persoonallisuuden kehityksessä. Useimpien tutkijoiden mielestä vertaiset ja vanhemmat vaikuttavat kuitenkin nuoren kehitykseen yhdessä. (Salmivalli 2005, 20 - 22.) Huoltajien ja nuoren välisen suhteen laadulla on Lea Pulkkinen (2002) mukaan todettu olevan merkitystä tarkasteltaessa nuoren herkkyyttä vertaisten vaikutuksille. Sellaiset nuoret, joilla on vahva side huoltajiinsa ovat todennäköisesti vähemmän alttiita vertaisten paineelle kuin ne vertaiset, joiden side huoltajiin on heikko. (Pulkinen 2002, 232 - 233.)

Nuoren suotuisan kehityksen kannalta vertaisten seuran ja hyväksynnän voidaan nähdä olevan merkityksellisiä asioita. Vertaisryhmässä tapahtuvan luonnollisen sosiaalisen vertailun kautta nuori rakentaa käsityksiä itsestään ja ominaisuuksistaan, sekä omaksuu tietoja, taitoja ja asenteita. Hyväksytyksi tuleminen vertaisryhmän jäsenenä edistää muun muassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehitystä, terveydentilaa ja koulumenestystä. (Salmivalli 2005, 15, 32 - 33.) Kokemukset ulkopuolisuudesta vertaisryhmässä puolestaan saattavat johtaa yksilön käsityksiin itsestä sosiaalisesti epäonnistuneena. Torjutuksi tuleminen vertaisten keskuudessa voi toisinaan ajaa nuoren kiusatun asemaan, tunne-elämän ongelmiin, kielteisiin käsityksiin muista ihmisistä sekä aiheuttaa merkittäviä yksinäisyyden tuntemuksia. (Salmivalli 2005, 44 - 46, 56.) Torjutuksi tuleminen ja

vaihtoehtottomuus ulkopuolisuuden kokemuksissa voivatkin olla merkityksellisiä kokemuksia nuoren suotuisan kehityksen kannalta tarkasteltuina.

Rikka Korkeamäen (2014) mukaan nuoret jakautuvat ja tulevat jaetuiksi erilaisiin ryhmiin vertaisten kesken. Tätä näkemystä tukee myös muun muassa Kulmalaisen (2015) tutkimus tyttöjen kaverisuosiosta. Vertaisten välistä vuorovaikutusta säätelevät sisäänpääsyn ja ulossulkemisen käytännöt ja kulttuurit, joissa vallankäyttö näyttäytyy osana arkipäiväisiä toimintoja. Vertaisten muodostamalla "sisäpiireillä" pyritään rakentamaan tunneperäistä kuulumista sekä luomaan erontekoja ja rajanvetoja vertaisten ja eri ryhmien välille. Väistämättömät eronteot nuorten välillä tuottavat sisä- ja ulkopuolisuutta ja ovatkin osa nuoruusiälle tyypillisiä identiteetin muotoutumisen prosesseja. (Korkiamäki 2014, 39 - 40; Kulmalainen 2015.)

Vertaiset rakentavat kouluympäristössä toiminnallaan informaalin tason hierarkioita, joihin nuoret sijoitellaan suosituimmuuden perusteella (Kulmalainen 2015, 30). Tietynlaisten kokoonpanojen, esimerkiksi ystävien määrän, sukupuolen ja sen, kenen tai keiden kanssa nuori liikkuu ja kuinka usein, voidaan katsoa tuottavan erilaisia sosiaalisia resursseja eli keinoja vaikuttaa tapahtumiin. Nämä kokoonpanot edistävät tai vähentävät nuoren mahdollisuuksia omaksua vertaisten keskuudessa arvostettuja sosiaalisia voimavaroja. Korkiamäki (2013) kuitenkin esittää, etteivät sosiaaliset suhteet ole automaattisesti yhteydessä nuoren resursseihin. (Korkiamäki 2013, 112.)

Sosiaalisten resurssien voidaan nähdä vaikuttavan nuorten sijoittumiseen informaalin tason hierarkioissa (Kulmalainen 2015, 12). Näiden resurssien ja nuoren statuksen voidaankin ajatella olevan yhteydessä tiettyjen vertaisryhmien hyväksynnän saavuttamiseen ja näin ollen vaikuttavan nuoren ryhmään sisäänpääsyyn tai ulossulkemiseen. Sosiaaliin resursseihin ja oppilaiden välisiin hierarkioihin sekä valtaneuvotteluihin perehdymme tarkemmin osiossa 4. *Tyttöjen vallankäytön näyttäytyminen koulukontekstissa.*

3.3 Tyttöjen väliset ystävyysuhteet

Heti lapsen synnyttyä alkaa prosessi jonka aikana tytöt sosiaalistetaan kulttuuriseen naisen rooliin, vaikka rooleissa esiintyy nykyisin enemmän muuntelua (Aapola 1991, 23). Ystävyysuhteiden laatu ja ystävyuden merkitykset ovat osoittautuneet jokseenkin erilaisiksi tytöillä ja pojilla (Salmivalli 2005, 37). Valerie Heyn (1997) mukaan tytöt

paneutuvat usein sosiaaliin suhteisiinsa feminiinisenä nähdyn tavan mukaisesti (Hey 1997, 5). Tämän vuoksi perehdymme tässä yhteydessä ystävyyssuhteisiin tyttöjen näkökulmasta, vaikka näitä samoja ilmiöitä ja prosesseja voi esiintyä sukupuolesta riippumatta. Ystävyyssuhteita tarkasteltaessa kuljetamme mukana erityisesti Aapolan tutkimusta helsinkiläistyttöjen ystävyyskulttuureista, *Ystävyyskeinulauta* (1991). Teosta sovellettaessa tulee kuitenkin huomioida lähteen ikä. Ystävyyssuhteet ja niissä vallitsevat kulttuurit ovat yhä tänäkin päivänä kuvailtavissa Aapolan teoksen pohjalta, joten tämän vuoksi lähde soveltuu edelleen kuvaamaan tytöille tyypillisiä ystävyyssuhteita.

Tyttöjen ystävyyskulttuurissa vallitsevat ystävyyssuhteet ovat olennainen osa kaikkea tyttöjen toimintaa ja näin ollen ystävyysien tutkiminen on merkittävä osa-alue tulkittaessa naiseuden yhteiskunnallista muotoutumista. Läheisten ja menestyksellisten ihmissuhteiden ylläpitäminen, mutta yhtäaikainen oman autonomisen aseman vahvistaminen yhdistetään voimakkaasti kulttuuriseen naiseuteen. Ystävyyssuhteita muodostaessa ja ylläpitäessä tytöt joutuvatkin tasapainoilemaan itsenäistymisen ja läheisyyden välillä. Ystävyyssuhteen käsite määritellään eri tavoin eri kulttuurisissa ja sosiaalisissa ryhmissä, joten käsitteen määrittely ei ole yksiselitteistä. Tyttöjen ystävyyskulttuureja ja -suhteita tutkittaessa tuleekin kiinnittää huomiota siihen, miten tytöt itse kuvailevat ja määrittelevät ystävyyttä. (Aapola 1991, 1, 6, 48 - 49.)

Ystävyyssuhteet ovat Salmivallin (2005) mukaan erityisiä vertaissuhteita, joiden tärkein ominaisuus on vastavuoroisuus ja molemminpuoliset myönteiset tunteet. Niissä opetellaan luottamusta, läheisyyttä ja muita sellaisia asioita, joita myöhemmin elämässä tarvitaan läheisissä ihmissuhteissa. (Salmivalli 2005, 35.) Ystävyyssuhteet ovat dynaamisia, muuttuvia ja eläviä prosesseja vertaisten välillä. Muuttuvilla ja elävillä prosesseilla tarkoitetaan ystävyyssuhteiden eri vaiheita, jotka rakentuvat Aapolan (1991) mukaan tutustumisesta, ystäväystymisistä, riidoista, kyllästymisistä, lähentymisistä ja eroista. Ystävyyssuhteet perustuvat usein jonkinasteiselle samanlaisuudelle eli yhteisille kiinnostuksenkohteille, mutta lisäksi myös täydentävyydelle. Täydentävyydellä tarkoitetaan sitä, että osapuolet tuovat suhteeseen jotain omintakeista, jota toiselta puuttuu. (Aapola 1991, 39 - 42, 48.) Ystäväysten useimmiten samanlaisen etnisen taustan lisäksi, ystävät jakavat tyypillisesti saman sosioekonomisen taustan sekä maailmankatsomuksen. (Aapola 1991, 40 - 42, Aapola, Gonick & Harris 2005, 101 - 102.)

Eri ikävaiheissa ystävyysuhteiden merkitykset ja tehtävät vaihtelevat. Salmivalli esittää alle kouluikäisten lasten ystävyysuhteiden perustuvan yhteisille leikeille, joissa harjoitellaan esimerkiksi emootioiden säätelyä. Keskilapsuudessa ystävyysuhteet opettavat käyttäytymisen normeja, kun puolestaan nuoruusiän ystävyysuhteissa korostuvat läheisyys, salaisuuksien jakaminen, itsetutkiskelu ja loogisen päättelyn sekä emootioiden integrointi. (Salmivalli 2005, 36 - 37.) Routarinteen (teoksessa Näre & Lähteenmaa 1992) ja Aapolan (1991) mukaan tytöt pyrkivät ystävyysuhteissaan läheisyyden lisäksi tasa-arvoon, ristiriitojen sovitteluun ja lojaaliuteen (Aapola 1991; Routarinne 1992, 103 - 111). Tytöt hakevat tyypillisesti ystävältään kekseliäisyyttä, sosiaalisuutta, luotettavuutta sekä yhteistä ajanviettoa. Ystävyysuhteet perustuvatkin osittain vuorovaikutukseen osallistuvien viihtymiseen, joka voi rakentua persoonallisten ominaisuuksien tai suhteeseen liittyvien toimintojen pohjalta. Näiden lisäksi ystävältä toivotaan usein ajanvietteen lisäksi tukea omille itsenäistymispyrkimyksille, ajatuksille ja mielipiteille. (Aapola 1991, 43 - 44.)

Tyttöjen ystävyyskulttuureista voidaan tunnistaa tietynlaisia prosesseja, joiden mukaan ystävyudet alkavat, päättyvät ja vaihtuvat. Aapolan (1991) mukaan tyttöjen kaivatessa uutta ystävää, tapahtuu uuden ystävyysuhteen solmiminen usein mielenkiinnon osoituksella mukavana pidettyä tyttöä kohtaan. Myönteisesti kiinnostuksenosoitukseen vastatessa ystävyysuhte kiinteytyy. Yhdessä vietetyn ajan lisääntyessä voidaan todeta kiinteän ystävyuden eli niin sanotun ”paremman ystävyuden” syntyvän. Olennaisia valintakriteerejä ystävyuden muodostumiselle ovat tuttuus, samanikäisyys ja yhteiset kiinnostuksenkohteet. (Aapola 1991, 40 - 42.) Routarinne nostaa esiin ulkoisen viehättävyyden ystävän valintakriteerinä. Tätä tukee myös Aapolan tutkimus. (Aapola 1991, 40; Routarinne 1992, 109.) Tytöt itse näkevät Aapolan mukaan ystävyuden vaihtumisen ja päättymisen olevan yhtä luonnollista kuin ystävyysuhteiden alkamisenkin. Tyttöillä on usein realistiset käsitykset ystävyysuhteiden jatkumisesta ja jatkumiseen vaikuttavista tekijöistä. Ystävyuden päättymiseen johtaviksi syiksi nähdään esimerkiksi toiselle paikkakunnalle muutto, mustasukkaisuus, jatkuvat riidat, salaisuuksien paljastaminen ja lupauksen pettäminen. Aapola vertaa tiiviiden pariystävyyksien päättymistä rakkaussuhteen loppumiseen, jonka jälkeen ystävykset eivät yleensä ainakaan heti pysty viettämään yhteistä aikaa. Ystävyuden päättymistä ei usein haluta jäädä selvittämään, vaan tavanomaisesti ryhdytään etsimään itselle uutta ystävää yksin jäämisen pelossa. (Aapola 1991, 42 - 47.)

Pohjoismaisissa tyttöjen ystävyysuhteita koskevissa tutkimuksissa on toistuvasti noussut esiin paras ystävä -suhteen merkitys tavoitelluimpana ystävyysmuotona. Tyttöjen ystävyysuhteita koskevat teoriat rakentuvatkin monesti pariystävyyden käsitteelle. Aapola kuitenkin esittää vastakkaisen näkökulman tutkimuksensa pohjalta. Tutkimuksessa käy ilmi, että tytöt saattavat kokea paras ystävä -suhteen käsitteen haasteelliseksi oman autonomisen asemansa säilyttämisen vuoksi. Toisinaan paras ystävä -suhde nähdään jopa kielteisesti sävyttyneenä, vaikka tytöt viettäisivät suurimman osan ajastaan tietyn ystävän seurassa. Kielteisen sävytteen taustalla saattaa olla tyttöjen ihanne tasa-arvoisuudesta, jonka mukaan kaikkien tulisi tulla toimeen kaikkien kanssa. Tiiviisiin paras ystävä -suhteisiin kuuluvat tytöt saattavat käyttäytymisellään torjua ja poissulkea muita. Tämä koetaan negatiiviseksi vertaisten silmissä. (Aapola 1991, 30 - 34.)

Tiiviiden pariystävyyksien lisäksi tytöille on tyypillistä solmia kolmen tai useamman tytön välisiä ryhmäystävyyksiä. Tällaisista tyttöryhmistä puhutaan usein klikkeinä tai kuppikuntina. (Hey, 1997.) Tyttöryhmien väliset ystävyudet muistuttavat pitkälti tiiviiden pariystävyyksien toimintatapoja, joissa ystäviä sitovat yhteen yhteiset kiinnostuksenkohteet, tasavertaisuuden ihannointi ja sisäpiirin rakentaminen. Aapolan mukaan ystäväryhmään osallistuminen tuo mukanaan niin hyviä kuin huonojakin puolia. Tyttöryhmään kuuluminen tarjoaa enemmän ajanvietettä ja toimintavaihtoehtoja, mutta samalla heikentää läheisten ja intiimien suhteiden rakentamista. Myös tyttöryhmien ystävyyksissä toimivat pariystävyyden tavoin muutosprosessit ystävien vaihtumisen ja päättymisen myötä. Vaikka tytöt usein arvostavatkin ryhmäystävyyksiä, jakautuvat Aapolan mukaan ryhmätkin yleensä loppujen lopuksi pareiksi. (Aapola 1991, 34 - 36, 101.)

Oleellista nuorten ystävyysuhteita tarkasteltaessa ei niinkään ole ystävien määrä vaan ystävyysuhteiden laatu ja se, tukeeko suhde nuoren kehitystä myönteisellä tavalla. Nuoria tutkittaessa on huomattu vastavuoroisen ystävyuden kohentavan itsetuntoa, vähentävän riskiä myöhempisiin ongelmiin tunne-elämässä sekä suojaavan kiusatuksi joutumiselta. (Salmivalli 2005, 38, 40.) Käyhkön (teoksessa Ojanen et al. 2011) mukaan koulu toimii sosiaalisena tilana, jonka puitteissa tytöt toteuttavat useita ystävyys- ja vertaissuhteitaan. Koulu on sosiaalinen kenttä, jossa tavataan vertaisia, luodaan ystävyysuhteita ja vietetään yhteistä aikaa, mutta näiden lisäksi harjoitetaan myös sosiaalista vallankäyttöä. (Käyhkö 2011, 89, 108.) Demokratia on tyttöjen ystävyysuhteiden yksi keskeisimmistä

kysymyksistä tyttöjen pyrkiessä rakentamaan ystävyysuhteensa tasa-arvoisuuden pohjalta. Vaikka varsinaista johtajahahmoa ei usein pystytä nimeämään, vaikuttavat piilevät valtasuhteet tyttöjen ystävyyksissä ja vertaissuhteissa. Nuoriin tyttöihin yhdistetään voimakkaasti pyrkimykset läheisyyteen ja itsenäisyyteen. Näiden pyrkimysten välillä tytöt usein tasapainoilevatkin ystävyysuhteissaan. (Aapola 1991, 101 - 105.) Ristiriitaisia tilanteita muodostavat tyttöjen läheisten ystävyysuhteiden tavoittelut sekä oman riippumattomuuden säilyttäminen yhdestä ystävistä ja täten toisen vallasta.

4 Tyttöjen vallankäytön näyttäytyminen koulukontekstissa

Tyttöjen valtaneuvottelut näyttäytyvät osana kaikkia tyttöjen välisiä vertaissuhteita niin koulussa kuin vapaa-ajallakin, mutta tässä tutkielmassa keskitymme tarkastelemaan vallankäyttöä erityisesti koulukontekstissa. Koulu on nuorille ympäristö, jossa suuri osa nuoren vertais- ja ystävyys-suhteista muodostuu. Vertaissuhteiden mahdollistavissa tasa-arvoisissa rooleissa lapselle ja nuorelle tarjoutuu tilaisuus rakentaa itselleen valta-asemaa ja käyttää valtaa suhteessa muihin vertaisiin. (Aapola 1991, 70 - 71, 102 - 103; Käyhkö 2011, 108; Salmivalli 2005.) Koulu toimiikin kenttänä, jossa oppilaat rakentavat koulun epävirallisen eli informaalin tason hierarkioita (Kulmalainen 2015, 12). Päivi Bergin (2006) tutkimuksen mukaan esimerkiksi liikuntatunneilla oppilaiden väliset valtahierarkiat ja statukset tulevat ilmi muun muassa kapteenivalintatilanteissa, joissa joukkueita rakennetaan statuksien pohjalta (Berg 2010, 185.) Kulmalainen (2015) puolestaan esittää valtahierarkioiden esiintyvän koulussa yleisesti sellaisilla oppitunneilla, joissa ei-suosittujen asemassa olevien oppilaiden kanssa ei haluta työskennellä pareittain tai ryhmissä (Kulmalainen 2015, 48).

Jotta voisimme ymmärtää, miten valta jakautuu tyttöjen välisissä vertaissuhteissa, perehdymme tarkemmin seuraavissa osioissa tytöille tyypillisiin vallankäytön metodeihin sekä siihen millaisin perustein valta tyttöjen kesken jakautuu. Tarkastelemme sosiaalista valtaa sukupuolittuneesta näkökulmasta, mutta emme esitä näiden tulkintojen missään kontekstissa olevan täysin sukupuoleen sidottuja. Haluammekin korostaa kaikkien vallankäyttöön liittyvien ilmiöiden mahdollisuuden näyttäytyä sukupuolesta riippumatta. Kasvattajan näkökulmasta on kuitenkin keskeistä tiedostaa länsimaisessa yhteiskunnassa vallitsevat heteronormatiiviset sukupuoleen kohdistuvat odotukset, jotka voivat näyttäytyä yksilöiden arvoissa ja oletuksissa sekä statusneuvotteluissa ja sosiaalisten resurssien hankkimisessa (Gjerstad & Lesojeff 2011; Huuki 2010; Manninen 2010). Tyttöihin kohdistuvat odotukset ja tyypilliset toimintamallit tiedostamalla kasvattajan on mahdollista havaita myös toisinaan esiintyvä vahingollinen vallan väärinkäyttö vertaisten välillä.

Kuten jo aiemmissa luvuissa on todettu, voidaan sosiaalisen vallan käsite nähdä moniulotteisena ja haastavana määritellä vallan esiintyessä useissa eri muodoissa osana sosiaalista kanssakäymistä (Scott 2001; Hearn 2012). Vallankäyttöön toki linkittyvät oleellisesti myös motiivit eli syyt siihen, miksi ihmiset valtaa käyttävät ja mihin valtaa

tarvitaan. Ihmisen toiminnan motiivit ovat kuitenkin moninaisia, ja niiden voidaan katsoa linkittyvän yksilön kokemusmaailmaan, aiempiin vuorovaikutussuhteisiin, toiveisiin ja pelkoihin. Olemme kuitenkin rajanneet kandidaatintutkielman aiheen keskittymään pelkästään tyttöjen vallankäytön metodeihin vallankäytön motiiveiden ollessa moniselitteisiä ja luotettavammin tutkittavissa empiirisen aineistonkeruun avulla.

4.1 Vallan jakautuminen tyttösuhteissa

Oppilaiden rakentamat epäviralliset järjestykset ovat olennainen osa jokapäiväistä kouluarkea. Oppilaat jakavat ja tulevat jaetuiksi erilaisiin sosiaalisiin hierarkioihin, joissa muodostetaan ja ylläpidetään oppilaiden sosiaalisia statuksia. (Hey 1997, 5; Kulmalainen 2015, 30 - 31; Salmivalli 2005, 25 - 28.) Sosiaaliset hierarkiat ja tyttöjen keskinäiset epäviralliset järjestykset ovat tutkielmamme kannalta oleellisia ilmiöitä, koska sosiaaliset hierarkiat ovat suoraan yhteydessä tyttöjen resursseihin omaksua ja käyttää valtaa (Kulmalainen 2015). Useimmiten selvää tunnustettua johtajaa ei Aapolan mukaan tyttöryhmissä tai pariystävyyksissä voida suorilta nimetä tyttöjen pyrkiessä tasa-arvoisuuteen. Demokratian toteutuminen tyttöjen ystävyyksissä ei kuitenkaan ole niin yksinkertaisesti toteutettavissa tasa-arvoisuuden ihannoinnista huolimatta. Tyttöjen välisissä ystävyyksissä vaikuttavatkin useimmiten piilevät valtasuhteet. (Aapola 1991, 101 - 105.) Vallan jakautumista tyttösuhteiden näkökulmasta tarkasteltaessa erityisesti esille nousee suosituksen oppilaan statuksen saamisen merkitys, johon perehdytään tarkemmin Kulmalaisen (2015) ja Salmivallin (2005) teosten pohjalta. Seuraavaksi määrittelemme koulun suosiojärjestelmien ja statushierarkioiden muotoutumista, ja näiden yhteyttä tyttöjen vallankäyttöön.

Status vertaisryhmässä rakentuu Salmivallin (2005) mukaan kaverisuosion ja epäsuosion pohjalta. Rakenteeltaan suosiojärjestelmä on staattinen ja hierarkkinen, mutta yksilöiden nähdään kuitenkin olevan mahdollista liikkua ryhmien ja erilaisten asemien välillä. (Salmivalli 2005, 25.) Usein oppilaan asema ryhmässä on kuitenkin melko pysyvä (Kulmalainen 2015, 31). Hey (1997) määrittelee tyttöjen väliseen suosio-kategoriointiin liittyvän ajatuksen feminiinisestä tavasta paneutua sosiaalisiin suhteisiin. Tämän nähdään olevan tyypillistä tytöille (Hey 1997, 5). Aaltonen, Kivijärvi, Peltola ja Tolonen (2011) esittävät menestymisen sosiaalisissa hierarkioissa toisinaan liittyvän esimerkiksi varakkuuteen sekä oppilaan useisiin erilaisiin resursseihin ja monipuolisiin taitoihin

(Aaltonen et al. 2011, 39). Tätä ajatusta tukee Wrongin (1979) valtaajaottelu, jossa tietyn ominaisuuden tai asian omaavasta oppilaasta tulee resurssia haluaville vertaisilleen auktoriteetti, joka saa valtaa jo pelkästään olemassa olevien kykyjensä, omaisuutensa tai asemansa avulla (Wrong 1979, 41 - 42). Salmivalli (2005) puolestaan nostaa esiin yksilön sosiometriseen statukseen vaikuttavan käyttäytymisen, mutta tämän lisäksi myös esimerkiksi ulkonäön, motoristen taitojen, liikunnallisuuden ja fyysisten poikkeavuuksien. Yleistystä ei kuitenkaan voida tehdä, sillä näiden vaikutus oppilaan statukseen on vahvasti riippuvainen ryhmän sisällä vaikuttavista normeista. (Salmivalli 2005, 29.)

John Coie ja Kenneth Dodge (ks. Salmivalli 2005) ovat jakaneet oppilaiden sosiometriset asemat viiteen eri kategoriaan, jotka ovat yleisesti käytössä ryhmiä ja oppilaiden asemia vertaisten keskuudessa tutkittaessa. Tämän jaottelun mukaisesti oppilaiden sosiometrisia asemia tarkasteltaessa voidaan puhua suosituista, torjutuista, keskimääräisessä asemassa olevista, huomiotta jätetyistä ja ristiriitaisessa asemassa olevista oppilaista. (Salmivalli 2005, 26 - 30.) Vallan jakautumista tarkasteltaessa huomio kiinnittyy erityisesti suosittuihin oppilaisiin suosion ollessa yksi auktoriteettiin vaikuttava resurssi. Muihin kategorioihin jakautuneilla oppilailla ei ole käytössään yhtä paljon auktoriteetin tai sosiaalisen hyväksynnän tuomaa valtaa. Näin ollen voitaisiin tehdä johtopäätös, että ryhmätasolla valta ja sosiaalinen hierarkia ovat yhteydessä toisiinsa.

Salmivallin (2005) mukaan oppilaiden sosiaalisia statuksia koululuokassa voidaan yksinkertaisimmillaan tutkia pyytämällä oppilaita nimeämään luokalta kolme oppilasta, joista he pitävät eniten ja vähiten. Vastauksista voidaan laskea oppilaille arvot siten, että hyväksytyksi tuleminen kuvastaa kaverisuosiota, kun puolestaan torjutuksi tuleminen edustaa epäsuosiota vertaisryhmässä. Mutta millaisia ominaisuuksia korkean statuksen asemasta nauttivilla oppilailla sitten on? Korkean statuksen omaavat oppilaat ovat tyypillisesti prososiaalisia, ystävällisiä ja auttavaisia, mutta eivät kuitenkaan kokonaan epäaggressiivisiä. (Salmivalli 2005, 26 - 30.) Päinvastoin sosiaalisuuteen kietoutuneena aggressiivisuus voi edesauttaa yksilön sosiaalisen aseman vahvistumista. Myös Huuki (2010) määrittelee korkean statuksen oppilaan piirteiksi dominanssin, haluttavuuden ja suosituimmuuden (Huuki 2010, 36 - 37). Tämän lisäksi suositut oppilaat ovat usein sosiaalisempia ja kognitiivisesti kehittyneempiä, vähemmän häiritseviä sekä vähemmän vetäytyviä kuin keskimääräisessä asemassa olevat oppilaat. Suositun maineen ja korkean

statuksen omaavalla oppilaalla on useimmiten myös kyky yhtäaikaaisesti saavuttaa omia tavoitteitaan ja ylläpitää myönteisiä vertaissuhteitaan. (Salmivalli 2005, 27, 34.)

Kulmalainen (2015) esittää kaverisuosion muodostavan sellaisen kehyksen, jonka puitteissa oppilaita arvioidaan ja sijoitellaan hierarkkisiin asemiin tai kategorioihin suosituimmuuden perusteella sekä määritellään koulun informaalin tason oppilasihannetta. Suositussa asemassa olevat oppilaat kuuluvat tyypillisesti vertaisryhmän sisäpiireihin. Kulmalaisen mukaan juurikin suositut oppilaat omaavat usein sen kaltaisen valta-aseman, että heillä on mahdollisuus määritellä koulun informaalilla kentällä arvostettuja ja tarvittavia pääomia sekä strategioita. Arvostetuilla ja tarvittavilla pääomilla tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi sosiaalisten suhteiden määrää, kuulumisen tapaa ja pääomien strategisen käytön mahdollisuuksia, joiden avulla pyritään vahvistamaan tai säilyttämään omaa asemaa ryhmässä. (Kulmalainen 2015, 30 - 31, 67.) Wrongin teoriaan pohjautuen voitaisiin kaverisuosiossa ajatella kyseen olevan legitimitä ja persoonallisesta auktoriteetista, jonka suosittujen oppilaiden hyväksytään yleisesti omaavan (Wrong 1979, 49). Suosio on resurssi, jota toiset oppilaat haluavat. Tämä tekee suosituista oppilaista ”ylempiä” ja näin ollen heillä on valtaa vaikuttaa toisiin. ”Ylemmän” aseman omaavat oppilaat voivat näin ollen vastata esimerkiksi vertaistensa ryhmään pääsystä tai ulkopuolelle sulkemisesta (Kulmalainen 2015, 37).

Kulttuurisen pääoman rooli suosituimmuutta muodostaessa ja ylläpitäessä on merkittävä. Tyttöryhmän sisällä arvostettua kulttuurista pääomaa voidaan saada tai vaihtoehtoisesti menettää esimerkiksi pukeutumalla tai meikkaamalla paikallisen nuorisokulttuurin normien mukaisesti tai vastaisesti. (Kulmalainen 2015, 67; Saarikoski 2001, 159 - 160.) Saarikosken (2001) mukaan pukeutumistyyliä käytetään osana vertaisten eronteossa ja sosiaalisessa arvioinnissa (Saarikoski 2001, 158 - 160). Kulmalainen ja Hey nostavat esiin merkkivaatteiden merkityksen suosiokategoriaan kuulumisen yhteydessä siten, että suosittuina pidetyt tytöt pukeutuvat tyypillisesti muita enemmän merkkivaatteisiin ja panostavat enemmän ulkonäkönsä. Pukeutumisella ja tyylitajulla voidaan myös ajatella tyttöjen korostavan omaa feminiinisyyttään ja vaikuttavan poikien antamaan hyväksyntään, jonka avulla valta-asemaa ja suosiota korostetaan. (Kulmalainen 2015; Hey 1997.) Oman ulkonäön ja tyylin korostaminen voidaan myös Wrongin ja Scottin teorian mukaan rinnastaa manipulatioon vallankäytön keinona (Scott 2001, 16; Wrong 1979, 28). Tällöin

tyttö tietoisesti tai tiedostamattaan pyrkii vaikuttamaan omaan asemaansa vertaistensa silmissä.

Tutkittaessa tyttöjä ja suosiota nousevat Kulmalaisen teoksessa (2015) voimakkaasti esiin feminiiniset käytännöt ja heteronormatiiviset piirteet. Feminiinisistä käytännöistä keskeisimmät liittyivät tapoihin mieltää ja nimetä suosiokategorioita. Kulmalainen määrittelee suosion ja heteronormatiivisuuden linkittyvän toisiinsa useilla tavoilla. Ruumiillisuuteen liittyvät pääomat, joiden avulla suosiota rakennetaan ja ylläpidetään ovat heteronormatiivisen feminiinisuuden mukaisia. (Harjunen 2010, 241 – 242; Kulmalainen 2015, 50 - 55). Ruumiillisena pääomana voidaan tässä yhteydessä pitää vertaisryhmän sisällä luotuja, yhteiskunnasta kumpuavia yleisesti arvostettuja normeja esimerkiksi liikunnallisuudesta tai ulkonäöstä. Ruumiillisen pääoman lisäksi pojat linkittyvät vahvasti heteronormatiivisuuden ja kaverisuosion yhteenkietoutumiin kahdella tavalla. Poikien nähdään vaikuttavan hyväksynnällään tyttöjen sijoittumiseen suosiokategorioinnissa, mutta tämän lisäksi suosituilta tytöiltä edellytetään heteroseksuaalisuutta tukevia suhteita. Näillä tarkoitetaan tyttöjen kaveruutta tai seurustelun omaisia suhteita poikien kanssa. (Kulmalainen 2015, 50 - 52; Manninen 2010, 70 - 71.) Heteronormatiivisuuden korostamisen voidaan sekä tytöillä että pojilla nähdä keinona korostaa omaa statusasemaa. Esimerkiksi seurustelusuhteen luominen suosittuna pidetyn oppilaan kanssa saattaa korostaa myös yksilön omaa statusta vertaisten hierarkiassa.

Koska esimerkiksi Connell (1995), Huuki (2010) ja Manninen (2010) ovat todenneet miehille tyypillisen hegemonisen maskuliinisuuden olevan valtasuhteiden kannalta keskeistä, voidaan ajatella poikien näyttelevän tyttöjen vallan jakautumisessa keskeistä roolia. Feminiiniset käytännöt voidaan nimittäin esimerkiksi Wrongin ja Connellin mukaan nähdä toisarvoisina länsimaisissa valtarakenteissa. Näin ollen naisten feminiinisyyttä ei voida tarkastella samalla tavalla kuin miesten maskuliinisuutta hegemonisen maskuliinisuuden kontekstissa (Connell 1995, 186 - 187). Myös koulumaailmassa tyttöjen ja poikien välillä vallitsevatkin usein erilaiset normit, mitä tulee heteronormatiivisten piirteiden ja sukupuolisidonnaisen toiminnan ilmaisemiseen. Pojat vahvistavat omaa statustaan suhteessa tyttöihin esimerkiksi vähättelemällä ja alistamalla (Manninen 2010, 70 - 71), kun taas tytöt hankkivat suosiota poikien hyväksynnän avulla. Kulmalaisen (2015) tutkimuksen mukaan tytöt itse määrittelevät poikien jakavan hyväksyntää tytöille, jotka

osaavat esimerkiksi pukeutua tietyllä tavalla, kertoa hauskoja juttuja, täyttävät länsimaissa vallitsevat ulkonäkökriteerit sekä liikkuvat oikeanlaisessa seurassa. (Kulmalainen 2015, 52.) Tämän kirjallisuuskatsauksen puitteissa on kuitenkin mahdotonta määritellä yksityiskohtaisemmin vertaisten keskuudessa arvostettuja normeja, tai niiden lopullista merkitystä vallan jakautumiselle empiirisen tutkimuksen puuttuessa.

Valtasuhteita tarkasteltaessa totesimme jo kappaleessa kaksi, että hegemoninen maskuliinisuus ei ole liitettävissä tyttöjen valtahierarkioihin käsitteen sukupuolisidonnaisuuden vuoksi. Mikäli hegemonisen, ihanteellisen feminiinisyiden käsite olisi luotu, saattaisi se kuvailla hyvin suosittua, korkean statuksen omaavan tytön ominaisuuksia ja piirteitä. Connellin luoma korosteisen feminiinisyiden käsite kuitenkin tuntuu pätevän myös nykyajan suosittuun tyttöön. Pelkästään korosteisen feminiinisyiden omaksuminen ei kuitenkaan riitä valta-aseman saavuttamiseen, vaan suosittu tytöt voivat joutua hyödyntämään piirteitä sekä maskuliiniseksi että feminiiniseksi määritellyistä rooleista. Tätä ajatusta tukee myös Hey (1997), joka määrittelee tyttöjen kaverisuosion rakentuvan pitkälti feminiinisten toimintamallien pohjalta, mutta nostaa niissä esiintyvän myös maskuliinisinä pidettyjä strategioita. Toisaalta suosioaseman saavuttamisessa on kyse sosiaalisten suhteiden rakentamisesta ja vertaisten keskuudessa hyväksytyksi tulemisesta. Korkean statuksen saavuttaminen hierarkiassa vaatii feminiinisinä pidettyjen puolten lisäksi myös menestymistä ja valtaa, jotka yhteiskunnassamme mielletään maskuliiniseksi piirteiksi. (Hey 1997, 58.)

Connellin moniulotteisesta ja perin vaikeatulkintaisestakin hegemonisen maskuliinisuuden teoriasta voidaan päätellä, että valta-asemasta nauttivat tytöt ovat omaksuneet piirteitä hegemonisesta maskuliinisuudesta. Vaihtoehtoisesti voidaan teoriaa verraten ja soveltaen todeta, että valta-aseman omaksuneet tytöt ovat saavuttaneet Connellin luoman feminiinisyyskäsitteen vastakäsitteen, niin kutsutun korosteisen feminiinisyiden: ihailtavan tyttöyden joka sisältäisi tytöille ja naisille ominaisia, sosiaalisesti arvostettuja piirteitä. (Connell 1995, 183 - 188.) Pojilla hallitsevat maskuliinisuudet ovat usein yhteydessä keholliseen pääomaan, ja näin ollen liikunnallisuus sekä maskuliinisisissa urheilulajeissa pärjääminen ovatkin maskuliinisen hegemonian luomiseksi keskeisiä (Huuki 2010, 37- 38). Vastaavasti tytöille voitaisiin puolestaan ajatella esimerkiksi feminiinisyyttä korostavien ominaisuuksien, kuten tanssillisuuden ja musikaalisuuden

olevan sosiaalista statusta ja näin ollen myös valta-asemaa korostavia (Kulmalainen 2015, 55).

Tarkasteltaessa vallan jakautumista tyttösuhteissa voidaan tulla tulokseen, jonka mukaisesti yksilöiden omaamat resurssit ovat vahvasti yhteydessä kaverisuosioon. Yleensä tyttöryhmissä valta-asema rakentuu niiden suosittuina pidettyjen oppilaiden ympärille, jotka nauttivat monipuolisista resursseista ja laajasta sosiaalisesta pääomasta. Oppilaan korkea sosiaalinen asema eli status rakentuukin vertaisryhmässä resurssien kautta. Tarkempia ominaisuuksia joita suosittulta oppilaalta odotetaan ei kuitenkaan voida yleisesti määritellä, sillä suosion ehdot rakentuvat paikallisen nuoriso- ja koulukulttuurin perusteella (Ollikainen 2012, 144). Tästä huolimatta jonkinlaisten yleisten piirteiden voidaan todeta yhdistävän suosittuja oppilaita. Tyypillisesti vertaisryhmässä arvostettuja ominaisuuksia ovat heteronormatiivisuus, sekä kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma. Sosiaalisissa hierarkioissa pärjätäkseen tarvittavaa kulttuurista pääomaa rakennetaankin esimerkiksi pukeutumistyylin ja koulumenestyksen perusteella. Arvokkaimpana pääomana näyttäytyvät kuitenkin sosiaaliset resurssit, eli tyttöjen väliset ystävyysuhteet sekä asema sosiaalisessa hierarkiassa. (Kulmalainen 2015, 50 - 51, 66 - 67.) Karkeasti ajateltuna sosiaalisessa hierarkiassa menestyminen sekä ystävyysuhteiden määrä tarjoavat yksilölle sukupuolesta riippumatta mahdollisuuksia ja tiloja vaikuttaa toisiin ja käyttää valtaa. Mitä korkeamman statuksen yksilö omaa, sitä enemmän hänellä on resursseja vaikuttaa toisiin. Keinot kerätä statusta ja käyttää valtaa eroavat kuitenkin tyttöjen ja poikien välillä heteronormatiivisuuden kontekstissa (Kantola 2010, 86 - 87). Lisäksi yksilön valtapolitiikka voidaan ajatella olevan keskeisessä roolissa myös vallan menetysten valitsemiseen.

4.2 Tyttöjen vallankäytön menetelmät

Kuten jo luvussa 3 mainittiin, Wrong täsmentää yksilöillä olevan luontainen tarve vaikuttaa toisiin osana sosiaalista kanssakäymistä. Valtaa käyttämällä yksilö pyrkii vaikuttamaan toisen käytökseen ja korostamaan omaa statusta tai asemaa (Wrong 1988, 3). Useissa aiemmissa nuorten väkivaltaa ja aggressiivisuutta koskeissa tutkimuksissa on todettu, että yleisesti tytöille on tyypillisempää välttää suoria riitatilanteita ja käyttää epäsuoria vallankäytön keinoja tavoitteidensa saavuttamiseksi (Aapola 1991, 102 - 103; Crothers et al. 2005, 353). Myös Purjo ja Gjerstad tuovat ilmi yleisen uskomuksen siitä, että tytöt käyttävät poikia enemmän henkistä väkivaltaa poikien turvautuessa fyysisiin

yhteenottoihin (Purjo & Gjerstad 2010, 93). Uudemmat tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet tyttöjen väliset yhteenotot monipuolisemmiksi kuin pelkän henkisen vallan tai väkivallan käytöksi, ja tarjoavat katsausta tyttöjen suoran ja fyysisemmän väkivaltaisuuden maailmaan. (Gjerstad & Lesojeff 2011, 9; Sunnari et al. 2003, 101, 106.) Väkivaltaa ja vallan väärinkäyttöä käsittelemme tarkemmin kappaleessa 4.3 Tytöt, vallan väärinkäyttö ja väkivalta

Tyttöjen välisten yhteenottojen ja valtaneuvottelujen on tyypillisesti ajateltu rakentuvan hienovaraisesti henkisen kiusaamisen ympärille. Björkqvist (1992) on esittänyt tyttöjen välisten yhteenottojen aiemmin näyttäytyneen tutkimuksissa melko näkymättöminä ja psykologisina, ja toiminnan tavoitteena usein toimivan tunnetason ahdistuksen tuottamisen toiselle (ks. Sunnari, Kangasvuori, Heikkinen & Kuorikoski 2003, 101). Tyttöjen välisen vallankäytön syyksi myös tyttöjen valtaa ja sosiaalisia hierarkioita käsittelevässä aineistossa nousee usein oman valta-aseman korostaminen tai pelko ulossulkemisesta ja hylätyksi tulemisesta. Sosiaalisen hylkäämisen lisäksi henkisen väkivallan käytön syiksi on listattu kateus, mustasukkaisuus, huvittelu, sosiaalisen statuksen kasvattaminen ja ihmisten väliset eroavaisuudet. (Crothers et al. 2005, 352; Purjo & Gjerstad 2010, 80 – 90.) Tässä osiossa perehdymme tarkemmin muun muassa Aapolan (1991) ja Scottin (2001) sekä Wrongin (1988) pohjalta siihen, millaisia voivat olla erityisesti tytöille tyypilliset vallankäytön menetelmät.

Aapolan (1991) tutkimuksessa ilmenee, että tytöt itse liittävät vallankäytön komentelunhaluun ja leuhkijoihin. Leuhkimista voidaan kuitenkin pitää vallankäytön kannalta ristiriitaisena metodina, sillä Aapolan tutkimuksessa selviää, että tytöt useimmiten pyrkivät välttelemään ja sulkemaan ulos itseään muita parempana pitävää tyttöä. Näin ollen itseään korostavat tytöt eivät välttämättä ole pidettyjä, eivätkä saa paljon positiivisia mainintoja sosiometrisessä mittauksessa. Tämä puolestaan voi johtaa yksilön rajallisiin mahdollisuuksiin vaikuttaa sosiaalisten suhteiden kulkuun ja vallankäyttöön. Manninen (2010) toteaa tyttöjen ja poikien välisissä, sekä myös saman sukupuolen keskinäisissä vallan väärinkäytön tilanteissa kyseessä olevan kamppailu tai neuvottelu yksilön vallasta ja statuksesta (Manninen 2010, 55 - 56). Näin ollen leuhkimisen tarkoituksena on todennäköisesti pohjimmiltaan nostaa yksilön sosiaalista asemaa ja lisätä legitiimiä tai persoonallista auktoriteettia toisten silmissä. Tämä ei Aapolan tutkimuksen tyttöjen

negatiivisista reaktioista päätellen kuitenkin ole kovin tehokas keino aseman vahvistamiseen (Aapola 1991).

Aapolan tutkimuksessa ilmennyt komentelunhalu sekä Purjon & Gjerstadin (2010) tutkimuksessa esiin noussut provosointi tyttöjen vallankäytön keinona puolestaan linkittyvät selkeästi Scottin (2001) vallankäytön teoriaan. Scott selventää, että sosiaalisen vallan muodot perustuvat kahteen suuntaukseen, oikaisevaan eli korjaavaan vaikuttamiseen sekä suostuttelevaan vaikuttamiseen. Tyttöjen välinen provosointi voidaan liittää Scottin (2001) teoriassa suostuttelevaan vaikuttamiseen, tarkemmin ajateltuna suostutteluun tai manipulointiin vallankäytön keinoina riippuen siitä, tapahtuuko toisen provosointi suoraan kasvotusten vai välillisesti esimerkiksi pukeutumisen tai sosiaaliseen mediaan ladattujen kuvien perusteella.

Tyttöjen nimeämä komentelu puolestaan liittyy Scottin teoriassa oikaisevaan vaikuttamiseen, sillä komentelemalla toisia tyttöjä alemmat voidaan saada toimimaan halutulla tavalla, tai estää heidän toimimistaan epätoivotuilla tavoilla voiman avulla (Scott 2001, 12 - 13). Myös Wrongin (1979) teorian mukaan alemmien komentelu voidaan liittää vallankäytön alalajiin voimaan ylemmän estäessä tai käskiessä muita toimimaan tietyllä tavalla. Wrongin teoriaan pohjautuen voitaisiin ajatella, että se kuinka tehokas vallankäytön keino komentaminen on, riippuu siitä millainen auktoriteettiasema ”ylemmällä” on suhteessa alempaan. (Wrong 1988, 24 - 25, 41 - 42). Todennäköisesti sosiaalisessa hierarkiassa alemman komentaessa ylemppää ei vaikutus ole välttämättä niin tehokas, kuin ylemmän alemmaa käskyttäessä.

Tytöt itse ilmaisevat Aapolan tutkimuksessa näkyviksi vallankäytön muodoiksi komentamisen ja leuhkimisen. Vallanhalu on kuitenkin Russellin (1995) mukaan usein tiedostamaton ja alitajuntainen ilmiö, joka näkyy myös laajemmin ihmisten ja näin ollen myös tyttöjen toiminnassa ja motiiveissa (Russell 1995, 10 - 11). Valtaneuvotteluja käydäänkin piiloisesti arkipäivän vertaissuhteissa ja erityisesti läheisissä ystävyysuhteissa. Tyttöjen ystävyyskulttuureja tarkastellessa merkittävään rooliin astuvat ystävyysuhteiden laatu ja toisinaan myös määrä, kuten kappaleessa 3.3 *Tyttöjen väliset ystävyysuhteet* toteamme.

Ystävyysuhteet ja varsinkin tiiviit pariystävyydet sekä niiden määrä ja vaihtuvuus nähdään tyttöjen välisten sosiaalisten hierarkioiden luomisessa keskeisenä. Ystävyysuhteiden

päätyminen tai ystävän vaihtaminen näyttäytyvätkin ystävyyssuhteen merkittävänä varjopuolena. Tämä aiheuttaa toisinaan pelkoa sosiaalisesta hylkäämisestä. Näin ollen tyttöjen solmiessa ja ylläpitäessä paras ystävä -suhdetta antavat he toiselle valta-aseman satuttaa itseään esimerkiksi sosiaalisen hylkäämisen avulla. (Aapola 1991) Tätä tukee myös Crothersin ja kumppaneiden käsitys siitä, että pelko ulkopuoliseksi jäämisestä ihmissuhteissa on merkittävää (Crothers et al. 2005, 352.) Jotta kontrollin säilyttäminen itsellä olisi helpompaa pyrkivät tytöt usein ylläpitämään useampia ystävyysyhtäaikaisesti (Aapola 1991, 102). Notko (2011) painottaakin, että tietoisuus toisen vallasta ja omasta vallan puutteesta on läheisissä suhteissa, kuten ystävyyssuhteissa erityisen merkityksellistä, sillä omien vaihtoehtojen toteuttamisen puute määrittää koko suhdetta. Voimattomuus ja pakotettu alistuminen voivatkin vaikuttaa myös yksilöiden myöhempään elämään. (Notko 2011, 69.) Aapolan mukaan keskeisin ristiriita tyttöjen elämässä on läheisyyden ja itsenäisyyden yhdisteleminen, josta muut ongelmat saavat alkunsa (Aapola 1991, 102). Ystävyyssuhteissa vallitsevina vallankäytön metodeina voidaankin näin ollen nähdä ystävien vaihtaminen tai uuden ystävyuden aloittaminen. Aivan erityisenä ystävyyssuhteissa näyttäytyvänä vallankäytön metodina voidaan kuitenkin nähdä ulossulkeminen, joka esiintyy lähes kaikissa tyttöjen välisiä ystävyysyhteyksiä ja hierarkioita koskevissa aineistoissa.

Ystävyysyhteyksistä ulossulkeminen saattaa ilmentyä kahdenvälisen ystävyyssuhteen katkaisuna tai kolmiodraamana, mutta myös tyttöjen välisinä yhteenliittyminä eli klikkeinä (Crothers et al. 2005, 353). Ystävyyssuhteen katkaisemiseen tai paras ystävä -suhteen lopettamiseen liittyvät usein yksilöiden väliset kolmiodraamat, joissa osapuolet kilpailevat keskenään toistensa huomiosta. Tilanne päättyykin usein siihen, että vain kahdesta muodostuu tiivis pari kolmannen jäädessä ulkopuoliseksi (Aapola 1991, 34 - 36). Tällaisessa tapauksessa voidaan nähdä vallan jaottelun mukaisesti olevan kyse kolmion keskellä olevan yksilön persoonallisesta auktoriteetista, eli henkilökohtaisista ominaisuuksista joiden vuoksi kaksi henkilöä haluaa nimenomaan yhden henkilön huomiota. Kolmiodraamassa voidaan ajatella kyseen olevan myös Scottin ja Wrongin käyttämästä legitimitistä auktoriteetista tilanteeseen osallistuvien yksilöiden hyväksyessä yhden henkilön mahdollisuuden valita kahden osapuolen välillä tilanteesta riippuen.

Aapola ja Kulmalainen ovat havainneet tyttöryhmissä olevan hierarkioita, jotka perustuvat lähinnä yhteenliittymien voimaan, eivät yksittäisten tyttöjen valtataisteluun. Klikkien

voima ilmenee esimerkiksi siten, että keskenään liittoutuneet tytöt saattavat konfrontoida yksinäisen tytön tilanteissa, joissa he kokevat tämän tekevän jotain arveluttavaa. Yhteenliittymissä mukana olevat tytöt tekevät vertaisilleen selväksi, että he eivät kuulu joukkoon. Etenkin nuorempien tyttöjen keskuudessa ulossulkeminen näkyy siten, että klikin muodostamaan kerhoon pääsemiseksi saatetaan järjestää ulkopuolisille jopa konkreettisia ”pääsykokeita” tai testejä joilla varmistetaan jäsenten sopivuus ryhmään ja nostetaan jo ryhmässä olevien statusta (Aapola 1991, 36 - 37; Kulmalainen 2015, 39 - 40). Yksilöiden välisissä ystävyyksissä ulossulkeminen näkyy keinona loukata toisen tunteita. Underwood (2003) listaakin ulossulkemisen keinona käytettävien esimerkiksi virnuilua, ilkeitä kommentteja, huomautuksia ja juoruilua (Underwood 2003, 4). Scottin (2001) mukaan ulossulkeminen lukeutuu korjaavaan vaikuttamiseen sekä tarkemmin suoraan voimaan, jossa ”alempaa” rangaistaan ja hänelle tuotetaan henkistä kärsimystä (Scott 2001, 15).

Vallan perusmuotoja määriteltäessä suostuttelu nähdään yhtenä tehokkaimmista vallankäytön muodoista. Yksilöiden välisissä ystävyysuhteissa suostuttelu ja toinen vallan perusmuoto manipulatiivisuus usein sekoittuvat, eikä niiden käyttö aina ole tietoista. (Wrong 1988, 32 - 34.) Tytöt käyttävät suostuttelua ja manipulointia usein piilevästi ystävyysuhteissaan. Vaikka tyttöjen välisissä vertaissuhteissa pyritään usein demokratiaan, vallitsee toisinaan yksilöiden välillä vallan epätasapaino. Tällöin henkisesti voimakkaampi tyttö kohtelee ystäväänsä alempiarvoisesti. Tällaista toimintaa ei kuitenkaan arvosteta yleisesti vertaisten keskuudessa, vaan tasa-arvoisuuden rikkojia saatetaan katsoa pahalla. Aapolan teoksessa käy ilmi, että tytöt itse nimeävät joissakin pariystävyyksissä toisen tytön toimivan johtohahmona. (Aapola 1991, 71.) Ystävysten välinen suostuttelu ja manipulointi näkyvät vallankäytössä haluna saada toveri toimimaan halutulla tavalla. Riippuen kontekstista suostuttelu ja manipulaatio voidaan nähdä yksilön kannalta joko positiiviseen tai negatiiviseen lopputulokseen johtavana. Ystävykset käyttävät arjen tilanteissa jatkuvasti manipulointia ja suoraa suostuttelua neuvotellessaan yhteisistä tekemisistä, ystävyuden jatkuvuudesta sekä sen muodosta. Parhaimmillaan tytöt kertoivat Aapolan tutkimuksessa, kuinka ystävykset yhdessä rohkaisevat toisiaan ylittämään itsensä arjen tilanteissa. (Aapola 1991.) Kiristäminen on yksi suostuttelun keinoista, jolloin kauppaa voidaan käydä esimerkiksi ystävyuden säilyttämisestä, mikäli toinen suostuu toimimaan vaatimusten mukaisesti. (Underwood 2003, 4.)

Scottin (2001) ja Wrongin (1979) vallan jaottelun pohjalta voidaan nähdä tyttöjen käyttävän ainakin välillisesti vallan jaottelun mukaisesti kaikkia vallan tyyppejä, siis voimaa, auktoriteettia, suostuttelua ja manipulatiivisuutta. Auktoriteetti voidaan tosin nähdä myös vallankäytön resurssina, eikä välttämättä kaikissa tilanteissa suorana vallankäytön muotona. Erityisesti tytöt tuntuvat kuitenkin keskittyvän henkisen vallan muotoihin, eikä esimerkiksi fyysinen voimankäyttö esiintynyt yleisesti pidettynä vallankäyttökeinona käsittelemisämme tutkimuksissa. Näin ollen arkipäivän tilanteissa tyttöjen voidaan ajatella turvautuvan epäsuoraan ja piilevään vallankäyttöön, kuten vaikkapa ulossulkemiseen fyysisen väkivallan sijaan voimaa ilmennettäessä. Kaikki vallankäytön keinot ovat toki käytettävissä sukupuolesta riippumatta, emmekä näin ollen pyri rakentamaan sukupuolittunutta vallankäyttöä koskevia yleistyksiä. Nämä tytöille tyypillisiksi luokittelemamme vallankäytön keinot perustuvat tyttöjä koskeviin, tätä tutkielmaa varten rajattuihin tutkimusaineistoihin.

Voiman voidaan ajatella näyttäytyvän tyttöjen toiminnassa ulossulkemisena ja komenteluna, sekä useissa eri henkisen, ja jossain tapauksissa myös fyysisen väkivallan muodoissa joita tarkastelemme lisää seuraavassa luvussa. Tavallaan voima voidaan korosteisen feminiinisyyden ja ihailtavan tyttöyden saavuttamisessa nähdä ristiriitaisena varsinkin fyysisen voiman ollessa maskuliiniseksi miellettyä (Connell 1987). Fyysisen voimankäytön sijaan tytöt tuntuivatkin aineistoissa hyödyntävän feminiiniseksi miellettympää henkistä voimaa esimerkiksi juorujen levittämisen, ulossulkemisen ja komentelun muodossa.

Erääksi välilliseksi vallankäytön metodiksi tai vallan jakamisen keinoksi tutkimusaineistossamme nousi myös oman statuksen kohottaminen, joka saattoi tapahtua leuhkimisena tai välillisesti ystäväkikkien ja suosittujen poikien hyväksynnän kautta. Tämä toiminta eroaa Mannisen (2010) väitöskirjaan perustuen poikien toiminnasta, sillä vaikka myös pojat käyttivät tyttöjä oman statuksen nostamiseen, tekivät he sitä usein tyttöjä alistamalla (Manninen 2010, 185 - 186). Tytöt puolestaan turvautuivat suosittujen poikien hyväksynnän tavoitteluun (Kulmalainen 2015, 52). Tämän tutkielman tuloksena voidaankin pitää sitä, että yksilön yleisesti hyväksytyjen heteronormatiivisten toimintamallien korostaminen, sekä ystävyysuhteilla pelaaminen nousevat eräiksi epäsuoriksi keinoiksi käyttää valtaa. Sosiaalista pääomaa saavuttaneille, paljon ystäviä omaaville tytöille, voidaan esimerkiksi Gjerstadin ja Lesojeffin mukaan nähdä alemman

konfrontoiminen, siis ei-suositujen vertaisten haastaminen ja henkisen väkivallan käyttö hyväksyttävänä. Vertaissuhteet ja etenkin ystävyysuhteet, määrittävät sen, milloin vallankäyttö nostaa yksilön statusta ja milloin esimerkiksi vallan väärinkäyttö voi olla oikeutettua (Gjerstad & Lesojeff 2011, 32 - 34). Tästä voidaankin päätellä, että lähes kaiken tyttöjen kuten todennäköisesti myös poikien, käyttämän vallan voidaan ajatella nuoruusiässä perustuvan yksilön legitiimiin, siis vertaisryhmän oikeuttamaan auktoriteettiin.

Voiman käytön, ulossulkemisen ja statuksen korottamisen lisäksi tytöt käyttävät arjen tilanteissa vertaisiinsa Wrongin suostuttelevaa auktoriteettia manipulaation ja suoran suostuttelun muodossa (Wrong 1979). Suostuttelu voi liittyä esimerkiksi ystävän positiivisen käytöksen vahvistamiseen ja tietyn toiminnan saavuttamiseen. Manipulatiivisuus liittyy etenkin korosteisen feminiinisyyden saavuttaneilla suosituilla tytöillä vahvaksi osaksi vallankäyttöä manipulaation piiloisuuden vuoksi. Toiset pyritään saamaan toimimaan halutulla tavalla vähäisten, piilevien resurssien avulla epäsuorasti esimerkiksi provosoimalla. Näin ollen tytöille tyypillisiksi konkreettisiksi vallankäytön metodeiksi meidän tutkielmassamme nousevat henkiset vallankäytön muodot komentelu, leuhkiminen, kiristäminen, ulossulkeminen, provosointi, juoruilu, manipulointi, suostuttelu, ystävyysuhteilla pelaaminen sekä oman statuksen nostaminen poikien suosion avulla. Näiden vallankäytön metodien esiintyvyyttä tai yleisyyttä suomalaisten nuorten keskuudessa on kuitenkin hankala perustella tai avata enempää lähdeaineiston puutteellisuuden sekä tämän tutkimuksen empiirisen osion puuttuessa.

4.3 Tytöt, vallan väärinkäyttö ja väkivalta

Tutkielmamme kannalta tyttöjen väkivaltaisuus voidaan nähdä ristiriitaisena ilmiönä. Alun perin lähtiessämme tutkimaan tyttöjen vallankäytön muotoja kohdistui fokuksemme ensisijaisesti arjessa esiintyviin valtaneuvotteluihin. Käyttämässämme lähdekirjallisuudessa toistuvana ilmiönä esiintyi kuitenkin suora väkivaltaisuus, jonka aikaisemmin olimme ajatelleet liittyvän enemmän pojille tyypillisiin valtaneuvotteluihin. Tämä ajattelumalli osoittautui kuitenkin virheelliseksi, sillä esimerkiksi Gjerstad ja Lesojeff (2011) sekä Purjo (2010) tuovat ilmi väkivallan olevan myös tyttöjä koskeva ilmiö. Näin ollen vallan väärinkäytöksi luettavan väkivaltaisuuden rajaaminen kokonaan pois tutkielmastamme olisi johtanut puutteellisiin tutkimustuloksiin.

Yleiset mielikuvat tyttöjen välisistä yhteenotoista näyttävät rakentuvan pitkälti yhteiskunnassamme vallitsevien sukupuolistereotyypioiden pohjalta. Vaikkei fyysisen väkivaltaisuuden ajatella olevan yleistä tyttöjen välisissä konflikteissa, ei siltä tule sulkea silmiään ja kieltää kokonaan väkivaltaisen tai aggressiivisen toiminnan olemassaoloa (Underwood 2003, 4). Gjerstad ja Lesojeff (2011) nostavat esiin yleisesti vallassa olevan käsityksen, sukupuolistereotypian ja ajatusmallin siitä miten tytön tai naisen tulisi tuoda esille negatiiviset tunteensa ja aggressiivisuutensa (Gjerstad & Lesojeff 2011, 161).

Usein saatetaan ajatella tyttöjen pelkäävän konflikteja ja pyrkivän miellyttämään tovereitaan. Tätä näkökulmaa tukee Crothersin ja kumppaneiden (2005) tutkimus, joka käsittelee amerikkalaisten murrosikäisten tyttöjen käsityksiä aggressiivisuudesta. Tutkimukseen vastanneet tytöt kokivat tyttöjen välttelevän riitatilanteita niin pitkälle kuin mahdollista. Tätä näkemystä tukee myös Aapola (1991, 103). Crothersin ja kumppaneiden tutkimuksesta käy kuitenkin ilmi, että myös tyttöjen maailmaan kuuluu väkivalta, mutta epäsuorasti ja poikia monimutkaisemmin. Myös Manninen ja Sinkkonen (teoksessa Purjo & Gjerstad 2010) painottavat, että tyttöjen aggressiivisuus ei usein ole näkyvää vaan se tapahtuu hienovaraisesti valvovien silmien poissa ollessa. Näin ollen tyttöjen väkivalta onkin usein luonteeltaan epäsuoraa, verbaalista tai psykologista, kuten myös muutkin arkipäiväiset valtaneuvottelut. (Crothers et al. 2005, 353; Manninen 2010, 58; Sinkkonen 2010, 59.) Gjerstadin ja Lesojeffin mukaan suurin syy tyttöjen väkivaltaan on toisen osapuolen käyttämä fyysinen tai henkinen väkivalta, siis toisen osapuolen tekemä aloite. Tyttöjen käyttämään väkivaltaan oikeuttaa myös toisen epäoikeudenmukainen toiminta, kuten ärsyttäminen tai juoruilu sekä halu puolustaa tai nostaa omaa statusta. (Gjerstad & Lesojeff 2011, 146.)

Tässä tutkielmassa olemme liittäneet väkivallan osaksi tyttöjen vallankäytön kuvailemista väkivallan nivoutuessa osaksi vallan käsitettä. Väkivallalla tarkoitetaan Mannisen (2010) mukaan prosessia, rakennetta tai toimintaa jossa toista alistetaan tai vähätellään vallan väärinkäytön keinoin. Väkivalta toimii usein vallankäytön instrumenttina ja näyttäytyy yleensä tilanteissa, joissa valta-asema koetaan uhatuksi tai se kaipaa vahvistamista. Tyttöjen välisissä vallan väärinkäyttötilanteissa toimiikin usein yhdistävänä tekijänä statukseen ja valtaan liittyvä kamppailu tai neuvottelu. (Manninen 2010, 55.) Gjerstad ja Lesojeff (2011) painottavat, että väkivallan motiivina voi valta-aseman korostamisen

lisäksi esiintyä myös hyväksynnän tai itsearvostuksen tarve. (Gjerstad & Lesojeff 2011, 44.)

Vallan väärinkäyttö voidaan kaikelle sosiaaliselle vallalle tyypilliseen tapaan luokitella motiiviansa ja käyttötarkoituksensa mukaan. Vallan väärinkäyttö jakautuu Mannisen (2010) mukaan fyysiseen, verbaaliseen ja emotionaaliseen toimintaan. Väkivaltainen toiminta ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti väkivaltaa suoran dominanssin muodossa, vaan usein väkivalta rakentuu pakkokeinojen sijaan suostuttelun ja hyväksynnän avulla. Manninen määrittelee väkivallan toiminnan jatkumoksi, johon kuuluvat vallan väärinkäyttö yksilön, ryhmän tai rakenteiden tasolla. (Manninen 2010, 55 - 56.) Gjerstad ja Lesojeff (2011) toteavat tyttöjen väkivaltaisuutta käsittelevässä *Levottomat Tuhkimot* -projektissaan, ettei stereotyyppistä väkivaltaista tyttöä tai väkivaltaisesti oirehtivaa tyttöä ole mahdollista määrittää. Väkivaltaisen käyttäytymisen taustalta voidaan kuitenkin katsoa löytyvän samanlaisia arvoja ja asenteita, mutta persoonallisuus, perhetausta tai sosioekonominen asema eivät suoraan määritä väkivaltaisuutta. (Gjerstad & Lesojeff 2011, 136.)

Seuraavaksi tarkastelemme lähemmin Gjerstadin (2010) huomioita tyttöjen väkivaltaisuuden näyttäytymiseen liittyen. Gjerstadin tutkimuksen tulokset ovat yhteneväisiä myös tässä tutkielmassa saatuihin tuloksiin vallankäytöstä: tyttöjen oman mielipiteen mukaisesti vallan ja väkivallankäyttö näyttäisi noudattavan sukupuolistereotyyppiä, jonka mukaan tytöille tyypillisenä vallankäyttönä näyttäytyy nimenomaan henkinen väkivallankäyttö. Tutkimuksessa käy kuitenkin ilmi, että käytännössä tytöt ovat ilmoittaneet käyttävänsä fyysistä väkivaltaa suunnilleen yhtä paljon kuin pojat. Silloin kun tytöt turvautuvat väkivaltaan, käyttävät he yleisimmin vallan väärinkäytön muotoina haukkumista, pilkkaamista ja läpsimistä. Tutkimuksessa esiintyivät lisäksi myös töniminen, lyöminen ja esineellä heittäminen väkivallan keinoina. Näiden lisäksi tyttöjen keskuudessa ilmenee toisinaan, kuitenkin harvemmin, muitakin vallan väärinkäytön keinoja kuten alistamista, liikkumisen estämistä ja kiinni tarttumista, potkimista, uhkailua, kiristämistä ja pakottamista. (Purjo & Gjerstad 2010, 90 - 95.) Tämä tutkimustulos koskee kuitenkin ainoastaan väkivaltaa. Gjerstad on itsekin tuonut esille, ettei tutkimuksessa ole keskitytty tyttöjen vallankäyttöön tai vaikuttamisen keinoihin. Vuonna 2011 ilmestyneessä tutkimusraportissa Gjerstad ja Lesojeff kuitenkin korostavat tyttöjen vallankäytön ja vaikuttamisen keinojen tutkimisen tärkeyttä ja merkityksellisyyttä

sukupuolisensitiivisen tutkimuksen piirissä. (Gjerstad & Lesojeff 2011, 55.) Näin ollen olisikin kiinnostavaa toteuttaa vastaava kysely koskien tyttöjen valtasuhteita.

Tyttöjen käyttämän väkivallan voidaan nähdä nivoutuvan olennaiseksi osaksi tyttöjen välisiä valtasuhteita. Aiemmin väkivaltaisuus on helposti nähty sukupuoleen sidonnaisena ilmiönä, mutta uudempien tutkimusten mukaan väkivaltaista toimintaa esiintyy sukupuolesta riippumatta (Gjerstad & Lesojeff 2011; Purjo & Gjerstad 2010). Väkivalta tuleekin nähdä osana tyttöjen vallankäyttöä siinä missä ei-vahingolliset vallan muodotkin. Tyttöjen väkivaltaisuus tulee kohdata ja siihen puuttua väkivallan aina alistaessa tai vähätellessä toisia vallan väärinkäytön keinoin (Sunnari 2009, 14 - 15). Väkivaltaan liittyvään lähdekirjallisuuteen perehtyessämme huomasimme, että Suomessa on tehty useita sukupuolierityisiä väkivaltatutkimuksia. Väkivaltaan keskittynyt tutkimus on tärkeää ja oleellista, mutta on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota myös siihen, ettei vallankäyttöä osana tyttöjen välisiä arkipäiväisiä vertaissuhteita ole tutkittu. Tämä antaakin lisäsyyn siihen miksi jatkotutkimus tyttöjen välisistä valtasuhteista olisi tarpeellista ja tärkeää. Tätä valtasuhteisiin liittyvää aukkoa tyttötutkimuksen kentällä voidaan myös pitää yhtenä tämän tutkielman tuloksena.

5 Lopuksi

Jo ennen tämän kandidaatintutkielman varsinaista työstövaihetta tiedostimme, että on rohkeaa valita näin suppean tutkielman aiheeksi tyttöjen väliset valtasuhteet. Aiheen valinta on rohkea useastakin syystä. 2010 -luvulla sukupuolierityisestä tutkimuksesta on ristiriitaisia mielipiteitä, eikä aiheen lähestyminen sukupuolittuneesta näkökulmasta ole ollut helppoa. Koko työskentelyprosessin ajan olemme pyrkineet välttämään kumpaakaan sukupuolta koskevien stereotyyppien toteuttamista tai aiheen lähestymistä niiden mukaisesti. Tämä on tuonut tutkielman teolle omat haasteensa. Lisäksi sosiaalisen vallan ollessa yksi merkittävimpiä käsitteitä sosiologian ja yhteiskuntatieteiden näkökulmasta, on sen liittäminen tiiviiksi mutta kattavaksi osaksi tutkielmaamme ollut toisinaan ongelmallista. Vaikka jo tutkielman aihetta valitessa tiedostimme, ettei aiempaa tutkimusta aiheesta ei ole juurikaan tehty osoittautui lähdekirjallisuuden puutteellisuus suurimmaksi haasteeksi työtä tehtäessä. Useiden tiedontäyteisten työpäivien ja lähdekirjallisuuden läpikäymisen jälkeen voimme kuitenkin olla ylpeitä siitä, että olemme onnistuneet yhdistelemään toki viitteellistä tietoa tyttöjen vallankäytöstä ja vallan jakautumisesta.

Vaikka tämä tutkielma ei sisällä empiiristä havaintomateriaalia tyttöjen valtaneuvotteluista uskomme, että tutkielmamme avulla kasvattajat ja kaikki tyttöryhmien kanssa toimivat tahot voivat saada paljon arvokasta tietoa tyttöjen vallankäytöstä, vallan jakautumisesta sekä sukupuolierityisestä tutkimuksesta. Yleispäteviä vallankäytön kaavoja emme kasvattajille tämän tutkimuksen myötä pysty valottamaan tyttöjen vallankäytön ollessa vallitsevaan nuorisokulttuuriin ja kontekstiin sitoutuva ilmiö. Tutkielmamme tarkoituksena on kuitenkin auttaa kasvattajia tunnistamaan yleisiä sukupuolittuneita vallankäytön metodeja, sekä nuorten keskuudessa vallitsevia statushierarkioita. Tuntemalla ja ymmärtämällä nuorten käytökseen vaikuttavia tekijöitä voivat kasvattajat myös puuttua nuorten mahdollisiin, yksilöä vahingoittaviin statushierarkioihin ja valtaneuvotteluihin. Valitettavasti emme tämän tutkielman rajoissa pysty antamaan kasvattajille konkreettisia ohjeita tyttöjen väkivallan lopettamisesta tai vallan väärinkäytön ehkäisemisestä. Rakentamalla tietoa tyttöjen välisistä valtasuhteista tavoitteenamme on kuitenkin tuoda nuorten keskuudessa vallitsevia valtaneuvotteluja näkyviksi, ja näin myös herätellä kasvattajia rakentamaan yhteisöllisyyttä lisääviä, väkivaltaa ehkäiseviä toimintamalleja kouluympäristöön.

Tämän tutkielman tuloksena voidaan vallan jakautumisen osalta pitää sitä, että yksilöiden omaamat resurssit ovat yhteydessä kaverisuosioon ja näin ollen yksilön mahdollisuuksiin vaikuttaa ja käyttää valtaa vertaissuhteissa. Valta tuntuu jakautuvan erityisesti suosittuina pidetyille oppilaille. Tyypillisesti vertaisryhmässä arvostettuja resursseja ovat kulttuuriset ja sosiaaliset pääomat sekä heteronormatiivisten odotusten täyttäminen. Sukupuolitetun vallan tutkiminen osoittautuu tärkeäksi, koska tyttöihin ja poikiin voidaan nähdä yhteiskunnassamme kohdistuvan erilaisia heteronormatiivisia odotuksia. Näin ollen myös vallan jakautumisen ja vallan käytön metodien voidaan nähdä poikkeavan toisistaan. Tyttöjen valtaneuvotteluissa keskeiseksi vaikuttajaksi nousee maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välimaastossa tasapainoilu. Kuitenkin kukin paikallinen nuoriso- ja koulukulttuuri rakentaa omat ehtonsa suosion saavuttamiselle, joten statusneuvottelut voidaan nähdä paikka- ja tapauskohtaisina.

Toinen tutkielmamme pääkysymys muodostui tytöille tyypillisistä vallankäytön metodeista. Lähdekirjallisuudestamme käy ilmi, että tyttöjen ajatellaan yleisesti turvautuvan piileviin, henkisiin vallankäytön muotoihin. Käsitys tyttöjen turvautumisesta henkisiin väkivallan muotoihin pitääkin paikkansa, mutta tämän lisäksi tutkimusaineistosta selvisi tyttöjen käyttävän kaikkia vallan jaottelun mukaisia metodeja, myös yleisesti maskuliiniseksi miellettyjä väkivaltaisuuden muotoja. Tyypillisesti tytöt voivat turvautua feminiinisinä pidettyihin vallankäytön muotoihin saavuttaakseen vertaistensa keskuudessa hyväksytyt tyttöyden roolin. Tutkielmassamme esiin nousseita tyttöjen keskuudessa ilmenneitä vallan muotoja ovat juoruilu, ulossulkeminen, komentelu, leuhkiminen, kiristäminen, provosointi, manipulointi, suostuttelu, ystävyysuhteilla pelaaminen ja oman statuksen nostattaminen poikien suosion avulla.

Rajan arkipäiväisten valtaneuvottelujen ja väkivallan välillä voidaan ajatella olevan häilyvä. Oikeastaan kaikkien vallankäytön muotojen voidaan katsoa olevan väkivaltaa, mikäli valta-asemaa käytetään väärin toisen vahingoittamiseen. Myös tyttöjen välisissä valtasuhteissa ilmenee väkivaltaisuutta, vaikka väkivallan ollaan yleisesti ajateltu olevan sukupuoleen tai sosioekonomiseen taustaan sidottuja. Tytöille tyypillisiä vallan väärinkäytön muotoja voivat olla erityisesti haukkuminen, pilkkaaminen ja läpsiminen. Myös muut väkivallan menetelmät ilmenevät tyttöjen keskuudessa, tosin jokseenkin harvemmin. Väkivaltaa ja statusneuvotteluja koskevaa sukupuolierityistä tutkimustulosta

on Suomessa ilmestynyt viime vuosina valtaa ja suosiota koskevien tutkimusten jäädessä vähemmistöön.

Kandidaatintutkielmaa kirjoittaessa meille kävi selväksi se, että vallan kietoumia koskevaa tyttöerityistä tutkimusta ei vielä ole julkaistu. Olemme siis tyytyväisiä, että tartuimme tähän haasteeseen ja lähdimme tähän prosessiin aidon kiinnostuksen ja tiedonjonon siivittäminä. Tyttö tutkimuksen kentällä voitaisiinkin ajatella olevan aukko valtasuhteita käsittelevän tutkimuksen saralla. Empiiristä jatkotutkimusta todella tarvitaan ja koemme tämän tutkielman olevan vasta alku tyttöjen vallankäytön tutkimuspolulla.

Ja mitä tulee Saaran ja Tuijan tarinaan Maija Vilkkumaan (2003) sanoituksessa: Tämän tutkielman pohjalta voidaan ajatella tekstin kertovan tytöille tyypillisinä pidetyistä vallankäytön metodeista ulossulkemisesta, juoruilusta sekä suostuttelusta. Sanoituksessa ilmennetään myös tytöille tyypillistä ystävyiden muotoa ulossulkevaa pariystävyyttä, sekä feminiinisyyden tavoittelua prinsessojen leikkimisen muodossa. Vertaissuhteissa Saarella ja Tuijalla ei välttämättä ole kovin paljon valtaa heidän suosiostatuksensa ollessa melko alhainen. Sosiaaliset valtasuhteet voidaan kuitenkin nähdä alati muuttuviksi prosesseiksi, ja Saaran täyttäessä yhdeksän voikin tilanne olla jo aivan toinen. Ei saa siis surettaa.

Lähteet

- Aaltonen, S. & Honkatukia, P. (2002). *Tulkintoja tytöistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Aaltonen, S., Kivijärvi, A., Peltola, M. & Tolonen, T. (2011). *Ystävydet*. Teoksessa Määttä, M. & Tolonen, T. (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty : Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 29 – 56.
- Aapola, S., Gonick, M., & Harris, A. (2005). *Young femininity : Girlhood, power, and social change*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Barnes, B. (1988). *The nature of power*. Urbana: University of Illinois Press.
- Berg, P. (2010). *Ryhmärajoja ja hierarkioita : Etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Connell, R. W. (1987). *Gender and power : Society, the person and sexual politics*. Cambridge: Polity Press.
- Crothers, L. M., Field, J. E., & Kolbert, J. B. (2005). Navigating power, control, and being nice: Aggression in adolescent girls' friendships. *Journal of Counseling & Development*, 83(3), 349.
- Gjerstad, E. (2015). *Kuka on kukkulan kuningas? : Lasten ja aikuisten valtasuhteet kasvun tukena*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Gjerstad, E. & Lesojeff, H. (2011). *Levottomat tuhkimot : Havaintoja tyttöjen väkivallasta*. Helsinki: Non Fighting Generation.
- Harjunen, H. (2011). *Sukupuolittuneen ruumiin muodot ja merkitykset*. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino. 241 – 243.
- Hearn, J. (2012). *Theorizing power*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Hey, V. (1997). *The company she keeps : An ethnography of girls' friendship*. Buckingham: Open University Press.
- Huuki, T. (2010). *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa*. Tampere: Juvenes Print.
- Kantola, J. (2011). *Sukupuoli ja valta*. Teoksessa: Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino. 78 – 87.
- Korkiamäki, R. (2013). *Kaveria ei jätetä! : Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kulmalainen, T. (2015). *Tyttöjen kaverisuosio : Etnografinen tutkimus yläkoulun epävirallisista järjestyksistä*. Jyväskylä: Grano Oy.
- Käyhkö, M. (2011). *Koulu tyttötutkimuksen näyttämönä*. Teoksessa Ojanen, K., Mulari, H. & Aaltonen, S. (toim.) *Entäs tytöt: Johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. 89 – 134.
- Liljeström, M. (2004). *Feministinen metodologia – mitä se on?* Teoksessa Liljeström, M. (toim.). *Feministinen tietäminen : Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino. 9 – 22.
- Manninen, S. (2010). *”Iso, vahva, rohkee – kaikenlaista” : Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa*. Tampere: Juvenes Print.
- Näre, S. & Lähteenmaa, J. (1992). *Tyttötutkimuksen palmikkoja punomassa*. Teoksessa Näre, S. & Lähteenmaa, J. (toim.) *Letit liehumaan : Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 9 – 24.
- Notko, M. (2011). *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Ojanen, K. (2011). *Katsaus tyttötutkimuksen suomalaiseen historiaan ja keskusteluihin*. Teoksessa Ojanen, K., Mulari, H. & Aaltonen, S. (2011). *Entäs tytöt: Johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. 9 – 44.

- Pekkarinen, E., Vehkalahti, K. & Myllyniemi, S. (2012). *Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Pulkkinen, L. (2002). *Mukavaa yhdessä : Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Purjo, T. & Gjerstad, E. (2010). *Sukupuoli ja väkivalta*. Helsinki: Non Fighting Generation.
- Russell, B. (1992). *Power : A new social analysis* (Repr ed.). London: Routledge.
- Saarikoski, H. (2001). *Mistä on huonot tytöt tehty?* Helsinki: Tammi.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa : Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Scott, J. (1996). *Stratification and power : Structures of class, status and command*. Cambridge: Polity Press.
- Scott, J. (2001). *Power*. Oxford: Polity Press.
- Sunnari, V., Kangasvuo, J. & Heikkinen, M. (2003). *Gendered and sexualised violence in educational environments*. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Sunnari, V. (2009). *Physical sexual harassment as experienced by children at school: in Northern Finland and Northwest Russia*. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Tuomaala, S. (2011). *Menneisyyden tytöt ja tyttöjen tarinat : Marginaalista haaastajiksi?* Teoksessa Ojanen, K., Mulari, H. & Aaltonen, S. (toim.). *Entäs tytöt : Johdatus tyttö tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. 45 – 89.
- Underwood, M. K. (2003). *Social aggression among girls*. New York: The Guilford Press.

Vilkkumaa, M. (2003). *Ei saa surettaa*. Albumilta Vilkkumaa, M. *Ei*. Helsinki: Warner Music Finland.

Wrong, D. H. (1979). *Power : Its forms, bases and uses*. Orxford: Blackwell.

